

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સ્પેશ્યલ રેફરન્સ નંબર ૧/૨૦૦૧

૨૫ માર્ચ, ૨૦૦૪

[એસ. રાજેન્દ્ર બાબુ, કે. જી. બાલકૃષ્ણન, પી. વેંકટરામા રેડ્ડી, બી. એન.

શ્રીકૃષ્ણ અને જી. પી. માથુર, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦:

અનુચ્છેદ ૨૪૬ અને અનુસૂચિ VIII લિસ્ટ I એન્ટ્રી ૫૩ અને લિસ્ટ II

એન્ટ્રી ૨૫ – ગુજરાત ગેસ (રેગ્યુલેશન ઓફ ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય એન્ડ

ડિસ્ટ્રીબ્યુશન) એક્ટ, ૨૦૦૧ – અધિનિયમને ઘડવા માટે રાજ્ય વિધાનસભાની

વૈધાનિક સત્તા – ઠરાવ્યું: કુદરતી ગેસ અથવા લિક્વિફાઈડ કુદરતી ગેસ

સંબંધિત જોગવાઈઓ વૈધાનિક સત્તા વિનાની છે અને અધિનિયમ તે હદ સુધી
બંધારણના અધિકાર-ક્ષેત્રથી બહાર છે.

અનુચ્છેદ ૨૪૬ સાતમી અનુસૂચિ લિસ્ટ I એન્ટ્રી ૫૩ – "પેટ્રોલિયમ અને
પેટ્રોલિયમ પેદાશો" – "કુદરતી ગેસ" પર કાયદો ઘડવાની વૈધાનિક સત્તા –
ઠરાવ્યું: કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસ એ "પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ
પેદાશો" અભિવ્યક્તિમાં સમાવિષ્ટ છે – આથી, કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહીકૃત
કુદરતી ગેસ કેન્દ્રના વિષયો છે અને તેથી, કેન્દ્રને કુદરતી ગેસ પર કાયદા
ઘડવાની વિશિષ્ટ વૈધાનિક સત્તા છે.

અનુચ્છેદ ૨૪૬ અનુસૂચિ VII લિસ્ટ II એન્ટ્રી ૨૫ – "ગેસ અને
ગેસવર્ક્સ" – કાયદાઓ ઘડવાની વૈધાનિક સત્તા – ઠરાવવામાં આવ્યું: લિસ્ટ II
ની એન્ટ્રી ૨૫ માત્ર તૈયાર કરાયેલા ગેસ ને આવરી લે છે, કુદરતી ગેસને નહીં –
તેથી, રાજ્ય વિધાનમંડળોને કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસ પર
કાયદાઓ ઘડવાની વૈધાનિક સત્તા નથી.

અનુચ્છેદ ૨૪૫ અને ૨૪૬ અનુસૂચિ VII લિસ્ટ I, II અને III – તત્ત્વ
અને સારનો સિદ્ધાંત – લાગુ પડવો – વૈધાનિક સત્તાનું વિતરણ – નક્કી કરવા
માટેના માપદંડ – ઠરાવવામાં આવ્યું: સંસદ આકસ્મિક રીતે રાજ્ય લિસ્ટ હેઠળ

આવતા વિષય પર અતિક્રમણ કરી શકે છે – તેનાથી વિપરીત, રાજ્ય વિધાનસભા પણ કેન્દ્ર લિસ્ટમાંના વિષયના સંદર્ભમાં આવું કરી શકે છે – જો વિરોધાભાસનું નિરાકરણ ન થઈ શકે, તો કેન્દ્રનો કાયદો પ્રબળ ગણાશે – જોકે, તફાવતનું સમાધાન કરવાના પ્રયાસો કરવા જોઈએ.

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો:

"ગેસ અને ગેસવર્ક્સ" – અર્થ – ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦, શિડ્યુલ VIII લિસ્ટ II એન્ટ્રી ૨૫ ના સંદર્ભમાં.

"પેટ્રોલિયમ", "કુદરતી ગેસ" અને "લિક્વિફાઇડ કુદરતી ગેસ" – અર્થ.

નીચેના પ્રશ્નો આ કોર્ટને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૩(૧) હેઠળ મોકલવામાં આવ્યા હતા:

(૧) શું કુદરતી ગેસ, પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસ (**LNG**) સહિત, કોઈપણ ભૌતિક સ્વરૂપમાં, લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ આવતો કેન્દ્રનો વિષય છે અને કુદરતી ગેસ પર કાયદા ઘડવાની કેન્દ્રને વિશિષ્ટ વૈધાનિક સત્તા છે.

- (૨) શું રાજ્યોને બંધારણની સાતમા અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ હેઠળ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસના વિષય પર કાયદા બનાવવાની વૈધાનિક સત્તા છે.
- (૩) શું ગુજરાત રાજ્યને ગુજરાત ગેસ (રેગ્યુલેશન ઓફ ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય એન્ડ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન) એક્ટ, ૨૦૦૧ ઘડવાની વૈધાનિક સત્તા હતી.

રેફરન્સનો જવાબ આપતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું:

૧. હાલના કેસમાં વિવાદનો ઉકેલ ફક્ત એ પ્રશ્નની તપાસ કરીને જ લાવી શકાય છે કે શું સાતમી અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી પૃષ્ઠ ૫૩ માં ઉલ્લેખિત અભિવ્યક્તિ 'પેટ્રોલિયમ' અને 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' અથવા 'ખનિજ તેલ સંસાધનો' તેના દાયરામાં કુદરતી ગેસ અથવા તેના વ્યુત્પન્ન સ્વરૂપોને આવરી લે છે. [૫૫૦-C]

પ્રશ્ન નં. ૧

૨.૧. "કુદરતી ગેસ" ને પૃથ્વીની સપાટીની નીચે છિદ્રાળુ ભૂસ્તરીય રચનાઓમાં જોવા મળતા હાઇડ્રો-કાર્બન અને બિન-હાઇડ્રોકાર્બન વાયુઓના કુદરતી રીતે બનતા મિશ્રણ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, જે ઘણીવાર પેટ્રોલિયમ સાથે સંકળાયેલા હોય છે. [૫૫૦-E]

કિર્ક-ઓથોમર: જ્ઞાનકોશ ઓફ કેમિકલ ટેકનોલોજી, ત્રીજી આવૃત્તિ
વોલ્યુમ ૧૧ પૃ. ૬૩૦, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

૨.૨. કુદરતી ગેસ પૃથ્વીના એવા વિસ્તારોમાં જોવા મળે છે જે કાંપના
ખડકોથી ઢંકાયેલા છે. આ કાંપમાં કાર્બનિક સ્રોત સામગ્રી હોય છે જેમાંથી કુદરતી
ગેસ અને પેટ્રોલિયમનું ઉત્પાદન થયું હતું. [૫૫૦-**G**]

૨.૩. ગેસ અને તેલ મોટી ભૂગર્ભ ગુફાઓમાં જોવા મળે છે. તે બંને રેતીના
પત્થર અને ચૂનાના પત્થર જેવા ખડકોના સૂક્ષ્મ છિદ્રોમાં થાય છે. તેઓ
આસપાસની ખડક રચનાઓ દ્વારા ભારે દબાણ હેઠળ કેદ હોય છે જે ઝમણ માટે
અપ્રવેશ્ય હોય છે. આખરે જ્યારે પૃથ્વીની સપાટીનું સ્થાનાંતરણ કેપ રોકને તોડી
નાખે છે ત્યારે તેઓ મુક્ત થાય છે. [૫૫૨-**B-C**]

૩.૧. પેટ્રોલિયમ એ તેલયુક્ત, જ્વલનશીલ પ્રવાહી છે જે મોટે ભાગે
હાઇડ્રોકાર્બનથી બનેલું છે - માત્ર હાઇડ્રોજન અને કાર્બન ધરાવતા સંયોજનો.
પેટ્રોલિયમની હાઇડ્રોજન સામગ્રી ૫૦ ટકાથી ૮૮ ટકા સુધીની હોય છે. બાકીનો
ભાગ મુખ્યત્વે ઓક્સિજન, નાઇટ્રોજન અથવા સલ્ફર ધરાવતા કાર્બનિક
સંયોજનોથી બનેલો હોય છે.

ધ ન્યૂ પોપ્યુલર સાયન્સ વોલ્યુમ ૨, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

૩.૨. કુદરતી ગેસને "વરાળના રૂપમાં એક ખનિજ" તરીકે પણ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. હાઈડ્રોકાર્બન દ્વારા મિશ્રણમાં લાક્ષણિકતા ધરાવતો એક ગેસ, જે કુદરતી રીતે પૃથ્વીના પોપડામાં થાય છે, ડ્રિલિંગ દ્વારા મેળવવામાં આવે છે, અને ગરમી, પ્રકાશ અને અન્ય હેતુઓ માટે ઉપયોગ કરવા માટે શહેરો અને ગામડાઓ, ઔદ્યોગિક અને વ્યાપારી કેન્દ્રોમાં પાઈપ દ્વારા પહોંચાડવામાં આવે છે. [પપર-D-E]

કલકત્તા ગેસ કંપની (પ્રોપ્રાઈટરી) લિ. વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બેંગાલ, [૧૯૬૨] સપ્લિમેન્ટરી ૩ **SCR ૧**, લાગુ પડતો નથી તેમ ઠરાવ્યું.

બોરિસ વિરુદ્ધ કેનેડિયન પેસિફિક રેલવે કંપની, (૧૯૫૩) ૧ **All ER** ૪૫૧, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

વેબસ્ટરનું ન્યૂ ૨૦મી સેન્ટ્યુરી ડિક્શનરી, અનબ્રિજડ બીજી આવૃત્તિ અને બૈલાન્ટાઈનનો લો ડિક્શનરી, ત્રીજી આવૃત્તિ, ૧૯૬૯, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

જ.૧. પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોના ક્ષેત્રને આવરી લેતા વિવિધ કાયદાઓમાં, ક્યાં તો 'પેટ્રોલિયમ' શબ્દ અથવા 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો'ને સમાવિષ્ટ રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલ છે, જેથી તેમાં કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય. [પપ૩-**F-G**]

જ.૨. 'પેટ્રોલિયમ' શબ્દનો શાબ્દિક અર્થ 'રોક ઓઇલ' થાય છે. તે લેટિન શબ્દ પેટ્રા-ઓલિયમ પરથી ઉદ્ભવ્યો છે, (પેટ્રા - એટલે ખડક અથવા પથ્થર અને ઓલિયમ - એટલે તેલ). આમ, કુદરતી ગેસને 'પેટ્રોલિયમ' અથવા 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન'ની અભિવ્યક્તિમાં ખૂબ સારી રીતે સમજી શકાય છે. [પપ૩-**H**; પપ૪-**A**]

એનસાયક્લોપીડિયા બ્રિટાનિકા, ૧૫મી આવૃત્તિ વોલ્યુમ ૧૯ પૃ. ૫૮૯ (૧૯૯૦), નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

પ. બંધારણમાં વપરાયેલા વિવિધ શબ્દોનું અર્થઘટન કરવામાં વૈધાનિક પ્રથાને ધ્યાનમાં લેવી મહત્વપૂર્ણ છે. [પપ૪-**A-B**]

સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ વિરુદ્ધ ગેનન ડ્રંકર્લી એન્ડ કં., [૧૯૫૯] એસસીઆર ૩૭૯, પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

કોર્ટ વિરુદ્ધ ડમ્પી, (૧૯૩૩) **AC** ૧૫૬, ટાંકવામાં આવેલ.

૬.૧. લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ, સંસદને તેલ ક્ષેત્રો, ખનિજ તેલ સંસાધનો, પેટ્રોલિયમ, પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો, અન્ય પ્રવાહી અને સંસદ દ્વારા કાયદા દ્વારા ખતરનાક રીતે જ્વલનશીલ જાહેર કરાયેલા પદાર્થોના નિયમન અને વિકાસ માટે કાયદો બનાવવાની સત્તા છે. તેલના કુવાઓમાંથી કાઢવામાં આવેલ કુદરતી ગેસ ઉત્પાદન મુખ્યત્વે મિથેનનું બનેલું છે. કુદરતી ગેસનું ઉત્પાદન અન્ય પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોના ઉત્પાદનથી સ્વતંત્ર નથી; જોકે કેટલાક કુવાઓમાંથી માત્ર કુદરતી ગેસ જ બહાર નીકળશે, અન્ય ઉત્પાદનો પૃથ્વીના ભૂગર્ભ ચેમ્બરમાંથી બહાર નીકળી શકે છે. પરંતુ તમામ તેલ ક્ષેત્રો તેમના સંભવિત હાઇડ્રોકાર્બન માટે શોધાય છે. તેથી, તેલ ક્ષેત્રો અને ખનિજ તેલ સંસાધનોના નિયમનમાં કુદરતી ગેસનું નિયમન તેમજ વિકાસનો સમાવેશ થાય છે. દેશભરમાં વેપાર, વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગના મુક્ત અને સરળ પ્રવાહ માટે, કુદરતી ગેસ અને અન્ય પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.

[૫૫૭-**C-E**]

૬.૨. સમગ્ર દેશના લોકોને કુદરતી ગેસમાં હિસ્સો છે અને તેનો લાભ સમગ્ર દેશ દ્વારા વહેંચવામાં આવવો જોઈએ. રાષ્ટ્રીય વિકાસ માટે કુદરતી ગેસનો ન્યાયી અને વાજબી ઉપયોગ થવો જોઈએ. જો માત્ર એક રાજ્યને જ કુદરતી ગેસ કાઢવા અને વાપરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો અન્ય રાજ્યો તેમના સમાન હિસ્સાથી વંચિત રહેશે. આ સ્થિતિ કેન્દ્ર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વલણને મજબૂત બનાવે છે અને એવા નિષ્કર્ષ તરફ ઇશારો કરશે કે "કુદરતી ગેસ" લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ માં સમાવિષ્ટ છે. આમ, વૈધાનિક ઇતિહાસ અને વિવિધ કાયદાઓ અને પુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ "પેટ્રોલિયમ", "પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો" અને "ખનિજ તેલ સંસાધનો" ની વ્યાખ્યા અને રાજ્યો વચ્ચે કુદરતી ગેસના સમાન વિતરણમાં સામેલ રાષ્ટ્રીય હિત – આ તમામ પરિબળો એવા અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે "કુદરતી ગેસ" કાચા અને પ્રવાહી સ્વરૂપમાં પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન અને ખનિજ તેલ સંસાધનનો એક ભાગ છે, જેને કેન્દ્ર દ્વારા નિયમન કરવાની જરૂર છે. [૫૫૭-E-H]

કાવેરી વોટર ડિસ્પ્યુટ ટ્રિબ્યુનલ, [૧૯૯૩] સપ્લિમેન્ટરી ૧ SCC ૯૬, પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

૭. ઉપરોક્તના દૃષ્ટિકોણમાં, પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ નીચે મુજબ આપવામાં આવે છે:

પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસ (**LNG**) સહિત કુદરતી ગેસ એ લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી પડ હેઠળ આવતો કેન્દ્રનો વિષય છે અને કુદરતી ગેસ પર કાયદા ઘડવાની કેન્દ્રને વિશિષ્ટ વૈધાનિક સત્તા છે. [પપ૯-B]

પ્રશ્ન નં. ૨

૮. ગુજરાત ગેસ (રિગ્યુલેશન ઓફ ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય એન્ડ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન) એક્ટ, ૨૦૦૧ ની કલમ ૨(જી)માં આપેલી ગેસની વ્યાખ્યા મુજબ, જેમાં "ગેસ" ને "વાયુયુક્ત સ્થિતિની બાબત કે જેમાં મુખ્યત્વે મિથેનનો સમાવેશ થાય છે" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે, તેમાં ચોક્કસપણે કુદરતી ગેસનો પણ સમાવેશ થશે. સાતમી અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ, રાજ્ય માત્ર ગેસ અને ગેસવર્ક્સના સંબંધમાં કાયદો પસાર કરવા માટે સક્ષમ હશે અને "ગેસ અને ગેસવર્ક્સ" શબ્દોના સમૂહને ધ્યાનમાં રાખીને, આ એન્ટ્રીનો અર્થ ઉત્પાદિત ગેસને લગતું કોઈપણ કાર્ય અથવા ઉદ્યોગ થશે, જેનો ઉપયોગ ઘણીવાર ઔદ્યોગિક, તબીબી અથવા અન્ય સમાન હેતુઓ માટે થાય છે. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ ને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવી પડશે. તેમાંની અભિવ્યક્તિઓનું ખંડિત રીતે અર્થઘટન કરી શકાય નહીં. એન્ટ્રીમાં 'ગેસ' શબ્દ અન્ય શબ્દો 'ગેસવર્ક્સ' ના સંદર્ભમાં અર્થઘટિત થશે. બૈલાન્ટાઈનની લો ડિક્શનરી, ત્રીજી આવૃત્તિ, ૧૯૬૯ માં 'ગેસવર્ક્સ' ને "કૃત્રિમ ગેસના ઉત્પાદન

માટેનો પ્લાન્ટ" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. તેવી જ રીતે, વેબસ્ટરના ન્યૂ ૨૦મી સેન્યુરી ડિક્શનરીમાં, તેને "એવી સ્થાપના કે જેમાં ગરમી અને પ્રકાશ માટે ગેસનું ઉત્પાદન થાય છે" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે.

www.freedictionary.com માં, 'ગેસવર્ક્સ' ને "ગેસનું ઉત્પાદન કરતું કારખાનું, તેની તમામ મશીનરી અને ઉપકરણો સાથે; એક સ્થળ જ્યાં ગેસ ઉત્પન્ન થાય છે" તરીકે સમજાવવામાં આવ્યું છે. 'ગેસવર્ક્સ' શબ્દનો અર્થ તે સ્થળ તરીકે સારી રીતે સમજાય છે જ્યાં ગેસનું ઉત્પાદન થાય છે. તેથી, એ દરખાસ્ત સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે કે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ માં 'ગેસ' માં કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય છે, જે ગેસવર્ક્સમાં ઉત્પાદિત ગેસથી મૂળભૂત રીતે અલગ છે. તેથી, લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ માત્ર ઉત્પાદિત ગેસને આવરી શકે છે અને તેના કાર્યક્ષેત્રમાં કુદરતી ગેસને આવરી લેતી નથી. આનાથી રાજ્યોની દલીલ નકારવામાં આવશે કે તેમની પાસે જ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કાયદા બનાવવાની વિશિષ્ટ સત્તાઓ છે. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ માત્ર ઉત્પાદિત ગેસને આવરી લે છે. આ બંધારણના ઘડવૈયાઓનો સ્પષ્ટ ઇરાદો છે. આ વાંચન રાજ્યો દ્વારા ડર્યા મુજબ તે એન્ટ્રીને 'બિનઉપયોગી લાકડાનો ભંગાર' બનાવશે નહીં, કારણ કે કુદરતી ગેસનો ક્યારેય તે એન્ટ્રી દ્વારા આવરી લેવાનો ઇરાદો નહોતો. રાજ્યોની એ દલીલ સ્વીકારવી પણ મુશ્કેલ છે કે તમામ 'ગેસ' ને ખતરનાક રીતે જ્વલનશીલ તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાય છે અને આમ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય છે કે કુદરતી ગેસ પણ રાજ્યની લિસ્ટમાં

આવરી લેવામાં આવેલ છે કારણ કે વિભેદીકરણ ગેસની લાક્ષણિકતા પર આધારિત નથી, પરંતુ તેના મૂળની રીત પર આધારિત છે. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ ગેસવર્ક્સમાં ઉત્પાદિત અને ઉપયોગમાં લેવાતા ગેસને આવરી લે છે. આ વિશિષ્ટ એન્ટ્રી પૃષ્ઠ ને ધ્યાનમાં રાખીને, કોઈપણ પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો માટે, રાજ્ય વિધાનસભાને કુદરતી ગેસના સંબંધમાં કોઈ કાયદો પસાર કરવાની વૈધાનિક સત્તા નથી. [પપટ-A-G]

બૈલાન્ટાઈનનો લો ડિક્શનરી, ત્રીજી આવૃત્તિ ૧૯૬૯. વેબસ્ટરનું ન્યૂ ૨૦મી સેન્ટ્યુરી ડિક્શનરી અને www.freedictionary.com, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

૯. આમ, બીજા પ્રશ્નનો જવાબ નીચે મુજબ આપવામાં આવે છે: બંધારણના સાતમા અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ હેઠળ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસના વિષય પર કાયદા બનાવવાની રાજ્યોને કોઈ વૈધાનિક સત્તા નથી. [પપટ-C]

પ્રશ્ન નં.૩

૧૦. ત્રીજા પ્રશ્નનો જવાબ નીચે મુજબ આપવામાં આવે છે: ગુજરાત ગેસ (રેગ્યુલેશન ઓફ ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય એન્ડ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન) એક્ટ, ૨૦૦૧,

જ્યાં સુધી તેમાં રહેલી જોગવાઈઓ કુદરતી ગેસ અથવા પ્રવાહીકૃત કુદરતી ગેસ (**LNG**) સંબંધિત છે, તે કોઈ પણ વૈધાનિક સત્તા વિનાનો છે અને એક્ટ તે હદ સુધી બંધારણની બહાર છે (**ultra vires**) છે. [૫૫૯-**D-E**]

૧૧. ભારતનું બંધારણ સાતમા અનુસૂચિમાં ગણાવેલા વિવિધ વિષયોના સંદર્ભમાં રાજ્ય વિધાનસભા અને સંસદ દ્વારા ભોગવવામાં આવતી સત્તાઓની રૂપરેખા દર્શાવે છે. સત્તાઓના વિતરણ સંબંધિત નિયમો ભાગ **XI** માં સમાવિષ્ટ વિવિધ જોગવાઈઓ અને અનુસૂચિની ત્રણ લિસ્ટમાં ઉલ્લેખિત વૈધાનિક શીર્ષકોમાંથી મેળવવાના છે. કેન્દ્ર અને રાજ્ય વિધાનસભા બંનેની વૈધાનિક સત્તા ચોક્કસ શબ્દોમાં આપવામાં આવી છે. લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીઓ પોતે કાયદા ઘડવાની સત્તાઓ નથી, પરંતુ કાયદા ઘડવાના ક્ષેત્રો છે. જો કે, એક લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીનું એવું અર્થઘટન કરી શકાય નહીં કે તે બીજી એન્ટ્રીને રદ કરે અથવા ભૂંસી નાખે અથવા બીજી એન્ટ્રીને અર્થહીન બનાવે. દેખીતા સંઘર્ષના કિસ્સામાં, કરચલી દૂર કરવી અને સંઘર્ષનું સમાધાન કરીને સંઘર્ષ ટાળવો એ કોર્ટની ફરજ છે. જો કોઈ એન્ટ્રી બીજી એન્ટ્રી સાથે ઓવરલેપ થાય અથવા દેખીતા સંઘર્ષમાં હોય, તો તેને સુમેળ કરવા માટે દરેક પ્રયાસ કરવામાં આવશે. [૫૪૭-**B-D**]

૧૨. જોકે સંસદ રાજ્ય લિસ્ટમાંની કોઈપણ એન્ટ્રી પર કાયદો બનાવી શકતી નથી, પરંતુ કેન્દ્ર લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતા વિષય સાથે

આવશ્યકપણે વ્યવહાર કરતી વખતે તે આકસ્મિક રીતે (**incidentally**) કાયદો બનાવી શકે છે. તેનાથી વિપરીત, રાજ્ય વિધાનસભા પણ કાયદો બનાવતી વખતે કેન્દ્ર લિસ્ટમાં આવરી લેવાયેલા વિષય પર આકસ્મિક રીતે અતિક્રમણ કરી શકે છે. કોઈપણ સંજોગોમાં આવું આકસ્મિક અતિક્રમણ કાયદાને બંધારણની બહાર (**ultra vires**) બનાવવાની જરૂર નથી. કાયદાનું સ્વરૂપ અને સામગ્રી શોધવા માટે કેટલીકવાર સાર અને તત્વનો સિદ્ધાંત (**doctrine of pith and substance**) લાગુ કરવામાં આવે છે. જો કે, જ્યારે બે કાયદાઓ વચ્ચે અસંગત સંઘર્ષ હોય, ત્યારે કેન્દ્રીય કાયદો પ્રવર્તશે. જો કે, સંઘર્ષને સુમેળ કરવા માટે દરેક પ્રયાસ કરવામાં આવશે. [૫૪૮-**A-C**]

ધ સેન્ટ્રલ પ્રોવિન્સીસ એન્ડ બેરાર એક્ટ નં. XIV ઓફ ૧૯૩૮ ૧૯૩૯
ELR ૧૮, પ્રફુલ્લ કુમાર મુખર્જી વિરુદ્ધ બેંક ઓફ કોમર્સ લિ., ખુલના, (૧૯૪૭)
૭૪ **IA** ૨૩ અને સુબ્રમણ્યમ ચેટ્ટીયાર વિરુદ્ધ મુતુસ્વામી ગોંડર, (૧૯૪૦)
FCR ૧૮૮, પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

સલાહકાર અધિકારક્ષેત્ર: સ્પેશિયલ રેફરન્સ નં. ૧/૨૦૦૧. (બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૩(૧) હેઠળ.)

સાથે

રિટ પિટિશન (C) નં. ૮૫૨/૯૧, સી.એ. નં. ૩૫૭૫,
૩૫૭૬/૧૯૯૧.

સોલી જે. સોરબજી, એટર્ની જનરલ, રણજીત કુમાર, ડો. એ. એમ.
સિંઘવી, કુ. કે. અમરેશ્વરી, અશોક દેસાઈ, ડી. એ. દવે, એસ. કે. ધોળકિયા,
બી. સેન, પી. ચિદમ્બરમ, ફોરોઝ બી. અંધ્યારુજીના, કે. સી. કૌશિક, પ્રતીશ
કપૂર, પી. પરમેશ્વરન, મનીષ સિંઘવી, બી. વી. બૈરામ દાસ, કુ. કૃષ્ણા શર્મા,
જે. આર. લુવાંગ, કુ. આશા જી. નાયર, અનિશ દયાલ વી. સિદ્ધાર્થન, અનિલ
શ્રીવાસ્તવ, ગુંદર પ્રભાકર, ટી. વી. રત્નમ, બી. બી. સિંહ, એસ. એન. શેલત,
ગુજરાત રાજ્ય માટે એડવોકેટ જનરલ, કુ. મીનાક્ષી અરોરા, કુ. સુમિતા હજારિકા,
કુ. હેમંતિકા વાહી, કુ. એ. સુભાષિણી, પ્રવીણ કુમાર રાય, વિનય કુમાર ગર્ગ,
અનિલ કુમાર ઝા, કુ. અલકા ઝા, અનિસ સુહરાવદી, કે. આર. સસિપ્રભુ, સંજય
આર. હેગડે, કે. એચ. નોબિન સિંહ, એમ. ગિરીશ કુમાર, સાકેશ કુમાર, એસ.
કે. અગ્નિહોત્રી, રવિન્દ્ર કે. અદસૂરે, એસ. એસ. શિંદે, મુકેશ કે. ગિરી, કુ.
અરુણા ગુપ્તા, રંજન મુખર્જી, યુ. હજારિકા, કુ. વી. ડી. ખન્ના, રાધા શ્યામ જેના,
વી. જી. પ્રગાસમ, જે. કે. ભાટિયા, આર. એસ. સુરી, રણજી થોમસ, કુ. ભારતી
ઉપાધ્યાય, એ. કે. શુક્લા. વી. એન. રઘુપથી, એ. મારિયાપુથમ, કુ. અરુણા
માથુર, નવીન પ્રકાશ, ગોપાલ સિંહ, પી. એન. રામલિંગમ, વી. બાલાજી,
અશોક કે. શ્રીવાસ્તવ, અભિષેક ચૌધરી, કુ. રચના શ્રીવાસ્તવ, તારા ચંદ્ર શર્મા,

કુ. નીલમ શર્મા, જે. એસ. અત્રી હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય માટે વધારાના એડવોકેટ જનરલ, મયુર શાહ, અરુણ કે. શર્મા, કુ. પ્રતિભા જૈન, કુ. વંદના શર્મા, નાગેન્દ્ર સિંહ, વિશ્વ પાલ સિંહ, શાહિદ રિઝવી, મનીષ ગર્ગ, કુ. અનુ બિન્દ્રા, અંશુલ સિંઘલ, કુ. હોમા છેત્રી, રૂસ્તમ બી. હાતીલખાનવાલા, જી. કે. બંસલ અને જાવેદ એમ. રાવ – ઉપસ્થિત પક્ષકારો તરફે.

કોર્ટ દ્વારા નીચે મુજબનો ચુકાદો/હુકમ આપવામાં આવેલ:

કે. જી. બાલકૃષ્ણન, ન્યાયમૂર્તિ. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૩(૧) હેઠળ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા કરવામાં આવેલ આ એક રેફરન્સ છે. ગુજરાત રાજ્ય વિધાનસભાએ "ગુજરાત ગેસ (ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય અને ડિસ્ટ્રિબ્યુશનનું નિયમન) એક્ટ, ૨૦૦૧" (જે હવે બાદ "ગુજરાત એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) નામનો એક એક્ટ પસાર કરેલ, જે ૧૮મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ થી અમલમાં આવેલ. આ કાયદાનો હેતુ સામાન્ય જનતાના હિતમાં ગેસના ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય અને ડિસ્ટ્રિબ્યુશનના નિયમન માટે જોગવાઈ કરવાનો અને રાજ્યમાં ગેસ ઉદ્યોગને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને તે હેતુ માટે, ગુજરાત ગેસ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટીની સ્થાપના કરવાનો અને તેની સાથે જોડાયેલા અને આનુષંગિક બાબતો માટે જોગવાઈ કરવાનો છે. "ગુજરાત એક્ટ"ની કલમ ૨(એચ) હેઠળ "ગેસ"ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામાં આવી છે:

"ગેસ" એટલે વાયુમય સ્થિતિમાં રહેલું દ્રવ્ય, જેમાં મુખ્યત્વે મિથેન હોય છે."

રાજ્ય વિધાનસભાએ ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી નંબર ૨૫ હેઠળ તેની વૈધાનિક સત્તા થકી ઉપરોક્ત કાયદો પસાર કરેલ છે. સંસદે લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી નંબર ૫૩ હેઠળ પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોની બાબતો સાથે સંબંધિત વિવિધ કાયદાઓ પસાર કર્યા છે. સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી નંબર ૫૩ નીચે મુજબ છે:

"ઓઇલફિલ્ડ્સ અને ખનિજ તેલ સંસાધનોનું નિયમન અને વિકાસ; પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો; અન્ય પ્રવાહીઓ અને પદાર્થો જેને સંસદ દ્વારા કાયદા દ્વારા જોખમી રીતે જ્વલનશીલ જાહેર કરવામાં આવેલ હોય."

લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી નંબર ૨૫ નીચે મુજબ છે:

"ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ"

બંધારણનો અનુચ્છેદ ૨૪૬ એ સિદ્ધાંત સ્થાપિત કરે છે કે સંસદને સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ I માં ગણાવેલ કોઈપણ બાબતોના સંબંધમાં કાયદા બનાવવાની વિશેષ સત્તા છે. લિસ્ટ II માંની એન્ટ્રીઓના સંદર્ભમાં, રાજ્યની

વિધાનસભાને કાયદા બનાવવાની વિશેષ સત્તા છે, અલબત્ત, અનુચ્છેદ ૨૪૬ના ખંડ (i) અને (ii) ને આધીન. અનુચ્છેદ ૨૪૬ નીચે મુજબ છે:

"૨૪૬. સંસદ દ્વારા અને રાજ્યોના વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદાઓનો વિષયવસ્તુ:

(૧) ખંડ (૨) અને (૩) માં મજકૂર ગમે તે હોવા છતાં, સંસદને સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ I માં ગણાવેલ કોઈપણ બાબતોના સંબંધમાં કાયદા બનાવવાની વિશેષ સત્તા છે (આ બંધારણમાં જે "કેન્દ્ર લિસ્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે);

(૨) ખંડ (૩) માં મજકૂર ગમે તે હોવા છતાં, સંસદને અને, ખંડ (૧) ને આધીન રહીને, કોઈપણ રાજ્યની વિધાનસભાને પણ, સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ III માં ગણાવેલ કોઈપણ બાબતોના સંબંધમાં કાયદા બનાવવાની સત્તા છે (આ બંધારણમાં જે "સમવર્તી લિસ્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે).

(૩) ખંડ (૧) અને (૨) ને આધીન રહીને, કોઈપણ રાજ્યની વિધાનસભાને સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ II માં ગણાવેલ કોઈપણ બાબતોના સંબંધમાં તેવા રાજ્ય માટે અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે કાયદા બનાવવાની વિશેષ સત્તા છે (આ બંધારણમાં જે "રાજ્ય લિસ્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે).

(જ) સંસદને ભારતના પ્રદેશના કોઈપણ ભાગ માટે, જે [રાજ્યમાં] સમાવિષ્ટ નથી, કોઈપણ બાબતના સંબંધમાં કાયદા બનાવવાની સત્તા છે, ભલે તે બાબત રાજ્ય લિસ્ટ માં ગણાવેલ હોય."

જ્યારે ગુજરાત રાજ્યએ ગુજરાત એક્ટ પસાર કરેલ, ત્યારે પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું રાજ્ય સરકાર સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ પર આધારિત વૈધાનિક સત્તાના આધારે, તેના તમામ સ્વરૂપોમાં કુદરતી ગેસ સહિત, ગેસના સંદર્ભમાં કાયદો પસાર કરી શકે છે કે કેમ. સંઘીય વિધાનસભાએ પેટ્રોલિયમ એક્ટ, ૧૯૩૪ પસાર કરેલ. કેન્દ્રએ, અન્ય બાબતોની સાથે, વિવિધ કાયદાઓ બનાવ્યા છે, જેમ કે, ધ ઓઈલ ફિલ્ડ્સ (રેગ્યુલેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૪૮; ઓઈલ ઇન્ડસ્ટ્રી (ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૭૪; ધ પેટ્રોલિયમ એન્ડ મિનરલ્સ પાઈપલાઈન્સ (એક્ટિવેક્શન ઓફ રાઈટ ઓફ ચુઝર ઇન લેન્ડ) એક્ટ, ૧૯૬૨; ધ ઓઈલ ઇન્ડસ્ટ્રી (ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૭૪. આ તમામ કાયદાઓ કેન્દ્ર દ્વારા સાતમી અનુસૂચિના લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ વૈધાનિક સત્તાના આધારે પસાર કરવામાં આવ્યા છે. ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કમિશને તેમના દ્વારા સપ્લાય થતા કુદરતી ગેસના ભાવમાં વધારો કરેલ. ગુજરાતના કુદરતી ગેસ વાપરતા ઉદ્યોગોના એસોસિયેશન અને અન્યોએ ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ સિવિલ રિટ પિટિશન દાખલ કરેલ, જેમાં તેઓએ "ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ" પર કાયદા બનાવવાની કેન્દ્રની વૈધાનિક સત્તાને પડકારેલ. તેથી, પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું "કુદરતી ગેસ" એ કેન્દ્રનો વિષય છે કે રાજ્યનો વિષય છે અને શું

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય રાજ્યોને "કુદરતી ગેસ"ના વિષય પર કાયદા બનાવવાની વૈધાનિક સત્તા છે. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૩ ના ખંડ ૧ હેઠળ નીચેના પ્રશ્નો આ કોર્ટ સમક્ષ રિફર કરવામાં આવ્યા હતા:

- (૧) શું કુદરતી ગેસ, બાદ ભલે તે પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG) સહિત ગમે તે ભૌતિક સ્વરૂપમાં હોય, તે લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ આવરી લેવાયેલો કેન્દ્રનો વિષય છે અને શું કેન્દ્રને કુદરતી ગેસ પર કાયદા ઘડવાની વિશેષ વૈધાનિક સત્તા છે.
- (૨) શું રાજ્યોને બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહી કુદરતી ગેસના વિષય પર કાયદા બનાવવાની વૈધાનિક સત્તા છે.
- (૩) શું ગુજરાત રાજ્યને ગુજરાત ગેસ (ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય અને ડિસ્ટ્રિબ્યુશનનું નિયમન) એક્ટ ૨૦૦૧ ઘડવાની વૈધાનિક સત્તા હતી.

રેફરન્સ મળ્યા બાદ, રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને નોટિસો આપવામાં આવી હતી. ભારતના વિદ્વાન એટર્ની જનરલ કેન્દ્ર સરકાર તરફથી હાજર રહ્યા અને તમામ રાજ્યોનું પ્રતિનિધિત્વ વિવિધ વકીલો દ્વારા કરવામાં આવ્યું. અમે ભારતના વિદ્વાન એટર્ની જનરલ અને વિવિધ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલને સાંભળ્યા.

વિદ્વાન એટર્ની જનરલે દલીલ કરેલ કે વિવિધ કાયદાઓમાંની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ સૂચવે છે કે 'પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન'માં 'કુદરતી ગેસ'નો સમાવેશ થાય છે અને ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે 'કુદરતી ગેસ' એ લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ આવરી લેવાયેલો કેન્દ્રનો વિષય છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કેન્દ્ર સરકારે 'પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' અને 'ખનિજ સંસાધનો'ના સંદર્ભમાં વિવિધ કાયદાઓ પસાર કર્યા છે, જેમ કે, ધ ઓઇલ ફિલ્ડ્સ (રેગ્યુલેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૪૮; ધ ઓઇલ ઇન્ડસ્ટ્રી (ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૭૪; પેટ્રોલિયમ એન્ડ મિનરલ્સ પાઇપલાઇન્સ (એક્ટિવિઝિશન ઓફ રાઇટ ઓફ ચુઝર ઇન લેન્ડ), એક્ટ, ૧૯૬૨; અને પેટ્રોલિયમ એન્ડ નેચરલ ગેસ રૂલ્સ, ૧૯૫૯, ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૫૧, કારણ કે સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ I, એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ માત્ર સંસદ જ તેમ કરવા માટે સક્ષમ છે. એટર્ની જનરલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિવિધ વ્યાખ્યાઓ સૂચવે છે કે એક સમાન અને સુસંગત કાયદાકીય પ્રથા છે અને તે સ્પષ્ટ છે કે "પેટ્રોલિયમ અને ખનિજો" શબ્દોમાં કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય છે. કેન્દ્ર સરકારે કુદરતી ગેસના સપ્લાય, ટ્રાન્સમિશન અને ડિસ્ટ્રિબ્યુશનમાં સંતુલિત વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવાની જવાબદારી લીધી છે અને કુદરતી ગેસ એક 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન' હોવાથી તે સંપૂર્ણપણે કેન્દ્રના કાયદાના ક્ષેત્રમાં આવે છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે 'કુદરતી ગેસ', ભલે તે પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG) સહિત ગમે તે ભૌતિક

સ્વરૂપમાં હોય, તે લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ આવરી લેવાયેલો કેન્દ્રનો વિષય છે અને સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ II હેઠળની એન્ટ્રી ૨૫ "ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ" સાથે સંબંધિત છે અને તે કૃત્રિમ ગેસના ઉત્પાદન સાથે સંબંધિત છે. શરૂઆતમાં ઉત્પાદિત ગેસનો ઉપયોગ સ્ટ્રીટ લાઇટ અને આવા અન્ય આનુષંગિક હેતુઓ માટે પ્રકાશ કરવા માટે થતો હતો. અમુક ગેસ જેમ કે એસિટિલિન, ઓક્સિજન, કાર્બન-ડાયોક્સાઇડ સ્થાનિક રીતે ઉત્પાદિત થાય છે અને તેનો ઉપયોગ ઉદ્યોગોમાં જેમ કે વેલિંગના હેતુઓ માટે, અથવા હોસ્પિટલોમાં, અથવા એરેટેડ ટ્રિક્સ તૈયાર કરવા માટે, વગેરેમાં થાય છે અને લિસ્ટ II હેઠળની એન્ટ્રી ૨૫ રાજ્ય સરકારને આ ગેસના ઉત્પાદન અને વિતરણનું સ્થાનિક ઉદ્યોગ દ્વારા નિયમન અને નિયંત્રણ કરવાની સત્તા આપે છે અને ખનિજ તેલ સંસાધનો અથવા પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ આવશે નહીં. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ગુજરાત એક્ટની જોગવાઈઓ કેન્દ્ર માટે આરક્ષિત ક્ષેત્રમાં અતિક્રમણ કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે ગુજરાત એક્ટ રાજ્ય સરકારને ગેસના વિતરણ અને ટ્રાન્સમિશનના વ્યવસાયનું નિયમન કરવા માટે સત્તા આપે છે અને તે એક્ટની જોગવાઈઓ, સ્પષ્ટપણે, ખનિજ તેલ ક્ષેત્રો પર કબજો કરવા અને તેલ માટે ડ્રિલિંગ વગેરે સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓમાં દખલ કરવા માટે જોગવાઈ કરે છે. તે પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યું હતું કે તે કાયદાની કેટલીક અન્ય જોગવાઈઓ, અન્ય બાબતોની સાથે,

ગેસના લાઇસન્સ અને વિતરણ સાથે સંબંધિત છે અને આ જોગવાઈઓ રાજ્યની વૈધાનિક સત્તાની બહાર છે.

ગુજરાત રાજ્ય તરફે વિદ્ધાન કાઉન્સેલ, શ્રી અશોક દેસાઈએ એવી દલીલ કરી હતી કે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ માં વપરાયેલ અભિવ્યક્તિ "ગેસ" માં તમામ પ્રકારના ગેસનો સમાવેશ થશે અને તેથી, "ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ" સંબંધિત કોઈપણ કાયદો રાજ્યની વૈધાનિક સત્તામાં સંપૂર્ણ રીતે આવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે કલકત્તા ગેસ કંપની (પ્રોપ્રાઈટરી) લિ. વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બેંગાલ અને અન્ય, [૧૯૬૨] (સપ્લીમેન્ટરી) ૩ એસસીઆર I, માં આ કોર્ટ દ્વારા લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ ના અવકાશ અને વ્યાપ વિશે સત્તાવાર રીતે જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું અને આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે "ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ" સાથે સંબંધિત સમગ્ર ઉદ્યોગનું ક્ષેત્ર લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ હેઠળ આવશે. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે ત્રણેય લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીઓ માત્ર કાયદાકીય હેડ અથવા કાયદાના ક્ષેત્રો હતા અને તે તે વિસ્તારને સીમાંકિત કરતા હતા જેના પર યોગ્ય વિધાનસભા કાર્ય કરી શકે છે અને એન્ટ્રીઓની ભાષાને સૌથી વધુ વ્યાપકતા આપવી જોઈએ. રાજ્યના વિદ્ધાન કાઉન્સેલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જ્યારે બે એન્ટ્રીઓ વચ્ચે સંઘર્ષ હોય, ત્યારે કોર્ટે એન્ટ્રીઓનું સમાધાન કરવું જોઈએ અને દેખીતી રીતે વિરોધાભાસી એન્ટ્રીઓમાં સુમેળ સાધવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ અને રાજ્યને આ વિષય પર કાયદો ઘડવાની તેની સત્તાથી વંચિત ન કરવું જોઈએ. વિદ્ધાન કાઉન્સેલે ભારપૂર્વક

જાણાવ્યું હતું કે રાજ્યને 'કુદરતી ગેસ'ના સંદર્ભમાં, તેના તમામ ભૌતિક સ્વરૂપમાં, કાયદા બનાવવાની વિશેષ સત્તા છે, અને તેમાં પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG)નો પણ સમાવેશ થશે. રાજ્યના વિદ્વાન કાઉન્સેલે વિસ્તૃત દલીલ કરી અને 'કુદરતી ગેસ' શું છે અને તેના વ્યુત્પન્ન સ્વરૂપો શું છે તે દર્શાવવા માટે આ વિષય પરના વિવિધ પ્રકાશનો અને સંશોધન પત્રો અમારા ધ્યાનમાં લાવેલ.

વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ગુજરાત એક્ટમાં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ "ગેસ" એટલે વાયુમય સ્થિતિમાં રહેલું દ્રવ્ય, જેમાં મુખ્યત્વે મિથેન હોય છે અને તે 'પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો'ના દાયરામાં આવશે નહીં. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પૃથ્વીના પેટાળમાંથી કોઈપણ પેટ્રોલ અથવા પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોની હાજરી વિના "ગેસ" કાઢી શકાય છે અને વિદ્વાન કાઉન્સેલ મુજબ, તે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રપ હેઠળ રાજ્યના કાયદાના ક્ષેત્રમાં આવશે.

ગુજરાત રાજ્ય તરફે કરવામાં આવેલી રજૂઆત લગભગ તમામ રાજ્યો દ્વારા અપનાવવામાં આવી હતી. આસામ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલે રજૂઆત કરી કે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રપ સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ છે અને તે સૂચવવું અયોગ્ય છે કે "ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ" માત્ર ઉત્પાદિત ગેસ અથવા કુદરતી ગેસ સિવાયના ગેસ સુધી મર્યાદિત હોવા જોઈએ. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કાયદાકીય લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીઓને સૌથી વધુ વ્યાપકતા આપવી

જોઈએ અને લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ માં લાયકાતના શબ્દો ઉમેરવા બંધારણીય રીતે અયોગ્ય છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વ્યાપારી, વૈજ્ઞાનિક અને ઔદ્યોગિક પરિભાષામાં. "ગેસ" (કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG) સહિત) "પેટ્રોલિયમ અથવા પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો" થી તદ્દન અલગ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે આસામના પિંગરી, થંગાખાત, ચુબુઆ, જોરાજન જેવા સ્થળોએ કાર્યરત સંખ્યાબંધ ગેસ ક્ષેત્રોમાં, અન્ય કોઈ પદાર્થ સાથે સંકળાયેલા ન હોય તેવા ગેસ કાઢવામાં આવ્યા હતા અને તે પેટ્રોલિયમ અને તેલથી અલગ છે. તે પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યું હતું કે આપણા જેવી સંઘીય રચનામાં, ગેસ જેવા કુદરતી સંસાધન રાજ્યના આર્થિક અસ્તિત્વ અને સમૃદ્ધિ માટે મૂળભૂત છે અને સંઘવાદના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત રીતે, રાજ્યને કુદરતી સંસાધનોનો ઉપયોગ કરવાની તક નકારવી જોઈએ નહીં. સર બાયરામજી જીજીભાઈ વિ. પ્રાંત ઓફ બોમ્બે, (૧૯૩૯) ૩ એક્સેલજે (એચસી) ૨૫ એટ ૩૧ માંના અવલોકન પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કોર્ટેએ, જો શક્ય હોય તો, ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા એક્ટ ની કલમ ૧૦૦ માં નોન ઓબ્સ્ટેન્ટ કલોઝ પર પાછા ફરતા પહેલા, કેન્દ્ર અને પ્રાંતીય લિસ્ટમાંના વિરોધાભાસી વસ્તુઓનું સમાધાન કરવું આવશ્યક છે, અને તે સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં કોર્ટ સંઘીય લિસ્ટ ના સામાન્ય શબ્દોને પ્રતિબંધિત કરી શકે છે જેથી પ્રાંતીય લિસ્ટ માં સમાવિષ્ટ ચોક્કસ સત્તાને નિર્રર્થક ન કરી શકાય.

કોમન કેરિયર્સ કંપની વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી પી. ચિદમ્બરમે દલીલ કરી હતી કે "ગેસ અને ગેસ વર્ક્સ" સાથે જોડાયેલી કોઈપણ ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ રાજ્ય માટે ફાયદાકારક છે અને રાજ્યને આ વિષય પર કાયદો ઘડવાની સત્તા આપવી જોઈએ. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ માં ઉલ્લેખિત અભિવ્યક્તિ "ગેસ" તેના દાયરામાં 'કુદરતી ગેસ' લે છે, જેને વીજળી અને પાણીની સમકક્ષ ગણવું જોઈએ. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે "કુદરતી ગેસ"ને હાઈડ્રોકાર્બન અને બિન-હાઈડ્રોકાર્બન ગેસનું કુદરતી રીતે બનતું મિશ્રણ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, જે પૃથ્વીની સપાટીની નીચે છિદ્રાળુ ભૂસ્તરીય રચનાઓમાં જોવા મળે છે અને તેનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે રહેણાંક, વ્યાપારી અને ઔદ્યોગિક સેવામાં ગરમીના સ્ત્રોત તરીકે થાય છે કારણ કે તે સ્વચ્છ દહન ગુણવત્તા, ઉપયોગની અનુકૂળતા, ઓછી કિંમત અને વિપુલતા ધરાવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, 'કુદરતી ગેસ'નો ઉપયોગ ઉર્જા સ્ત્રોત તરીકે વ્યાપકપણે થાય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માત્ર રાજ્યો જ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરવા અને તેને ગ્રાહકો સુધી વિતરણ કરવા સક્ષમ હશે. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે 'કુદરતી ગેસ'ને અનેક વ્યાપક શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે જેમ કે (૧) ભીનો ગેસ જેમાં પ્રોપેન, બ્યુટેન અને પેન્ટેન જેવા ઘટ્ટ થઈ શકે તેવા હાઈડ્રોકાર્બન હોય છે; (૨) દુર્બળ ગેસ ઘટ્ટ થઈ શકે તેવા હાઈડ્રોકાર્બનની ગેરહાજરી દર્શાવે છે; (૩) સૂકો ગેસ જેનો પાણીનો જથ્થો ડિહાઈડ્રેશન પ્રક્રિયા દ્વારા ઘટાડવામાં આવેલ છે; (૪) ખાટો

ગેસ જેમાં હાઇડ્રોજન સલ્ફાઇડ અને અન્ય સલ્ફર સંયોજનો હોય છે અને (પ) મીઠો ગેસ હાઇડ્રોજન સલ્ફાઇડ અને અન્ય સલ્ફર સંયોજનોની ગેરહાજરી દર્શાવે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આ કુદરતી ગેસ કોઇપણ પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો સાથે સંકળાયેલા નથી. વિદ્વાન કાઉન્સેલે દલીલ કરી હતી કે રાજ્યને કુદરતી ગેસના સંદર્ભમાં કાયદો પસાર કરવાની વૈધાનિક સત્તા છે, કારણ કે તે પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન નથી.

ગુજરાત એક્ટ પસાર કરવાની રાજ્યની વૈધાનિક સત્તા સંબંધિત મુખ્ય પ્રશ્ન તરફ ધ્યાન આપતા પહેલા, તેની વિવિધ જોગવાઈઓની સંક્ષિપ્ત સમીક્ષા સુસંગત હોઈ શકે છે. આ કાયદાનો હેતુ સામાન્ય જનતાના હિતમાં ગેસના ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય અને ડિસ્ટ્રિબ્યુશનના નિયમન માટે જોગવાઈ કરવાનો અને રાજ્યમાં ગેસ ઉદ્યોગને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે. કલમ ૨(ક) હેઠળ, "ગેસ"ને વાયુમય સ્થિતિમાં રહેલું દ્રવ્ય તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે જેમાં મુખ્યત્વે મિથેન હોય છે. કલમ ૨(છ) હેઠળ, "ડિસ્ટ્રિબ્યુશન" એટલે જથ્થાબંધ ગ્રાહક સિવાયના ગ્રાહકને પાઈપલાઈન દ્વારા ઓછા દબાણે ગેસનું વિતરણ. "ટ્રાન્સમિશન"ને પાઈપલાઈન દ્વારા ઉચ્ચ દબાણે ગેસના ટ્રાન્સમિશનના સાધન તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. એક્ટનો અધ્યાય II ગેસના કમિશનર તરીકે એક અધિકારીની નિમણૂક કરવાની દરખાસ્ત કરે છે. એક્ટનો અધ્યાય III સત્તામંડળ, એટલે કે, ગુજરાત ગેસ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટીની સ્થાપના અને રચના માટે જોગવાઈ કરે છે. ઓથોરિટીમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા

નિયુક્ત કરવામાં આવનાર એક અધ્યક્ષ અને અન્ય બે સભ્યોનો સમાવેશ થશે. લાયકાતો અને જે રીતે ખાલી જગ્યાઓ ભરવાની છે તે એક્ટની કલમ ૮ અને ૯ હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. ઓથોરિટીના કાર્યો અને સત્તાઓનો ઉલ્લેખ અધ્યાય IV માં કરવામાં આવેલ છે, જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે, ગેસના ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય અને ડિસ્ટ્રિબ્યુશનનું નિયમન કરવાનું કાર્ય, રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચના અનુસાર રાજ્યમાં ગેસ ઉદ્યોગને પ્રોત્સાહન આપવાનું, લાઈસન્સધારક દ્વારા તેના દ્વારા રાખવામાં આવેલા લાઈસન્સની શરતો અને નિયમોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવા માટે તેને નિર્દેશો આપવાનો સમાવેશ થાય છે. એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ, ઓથોરિટીને એક્ટ હેઠળની કોઈપણ તપાસના હેતુઓ માટે, સિવિલ કોર્ટની સત્તાઓ આપવામાં આવી છે. એક્ટનો અધ્યાય VI ખાસ કરીને કહે છે કે નિર્દિષ્ટ કંપની સિવાયની અને કલમ ૫૫ ના ખંડ (૧) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિ સિવાયની કોઈ પણ વ્યક્તિ રાજ્યમાં ટ્રાન્સમિશનનો વ્યવસાય ચલાવશે નહીં અને નિયમોને આધીન, જો કોઈ હોય તો, નિર્દિષ્ટ કંપની રાજ્યમાં ટ્રાન્સમિશનનો વ્યવસાય ચલાવશે. કલમ ૨૫(૨) કહે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ રાજ્યમાં ડિસ્ટ્રિબ્યુશન માટે પાર્થપલાઈન નાખશે નહીં સિવાય કે તે લાઈસન્સધારક હોય. એક્ટનો અધ્યાય IX ગુનાઓ અને દંડ સાથે સંબંધિત છે અને કલમ ૩૪(૧) અને (૨) જણાવે છે કે જે કોઈ કલમ ૨૩ ના ખંડ (૧) ના ઉપ-ખંડ (ક) અથવા કલમ ૫૫ ના ખંડ (૨) ના ઉપ-ખંડ (ક) અથવા (ખ) ના ઉલ્લંઘનમાં ટ્રાન્સમિશનનો વ્યવસાય ચલાવે છે અથવા જે કોઈ

કલમ ૨૫ ના ઉદ્ધંધનમાં લાઈસન્સ વિના ડિસ્ટ્રિબ્યુશનનો વ્યવસાય ચલાવે છે અથવા આવા વિતરણ માટે પાઈપલાઈન નાખે છે, તે દોષિત ઠરવા પર, કેદની સજાને પાત્ર થશે જે છ મહિના સુધી લંબાવી શકાય છે અથવા પાંચ લાખ રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા દંડ સાથે અથવા બંને સાથે અને ચાલુ રહેલા ગુનાના કિસ્સામાં પ્રથમ દિવસ બાદ, જે દરમિયાન ગુનો ચાલુ રહે છે, તે દરેક દિવસ માટે વીસ હજાર રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા વધારાના દંડને પાત્ર થશે.

બંધારણ પૂર્વેના કાયદાઓ સિવાય, કેન્દ્રએ પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો સંબંધિત કાયદાઓની શ્રેણી પસાર કરી છે. ધ માઈન્સ એક્ટ, ૧૯૫૨; ધ માઈન્સ એન્ડ મિનરલ્સ (ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૫૭; ધ ઓઈલ ફિલ્ડ્સ (રેગ્યુલેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૪૮; પેટ્રોલિયમ એન્ડ મિનરલ્સ પાઈપલાઈન્સ (એક્ટિવિઝિશન ઓફ રાઈટ ઓફ ચુઝર ઇન લેન્ડ) એક્ટ, ૧૯૬૨; ધ ઓઈલ ઇન્ડસ્ટ્રી (ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૭૪; ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૫૭; પેટ્રોલિયમ એન્ડ નેચરલ ગેસ રૂલ્સ, ૧૯૫૯ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કેટલાક કાયદાઓ છે.

ભારતનું બંધારણ સાતમી અનુસૂચિમાં ગણાવેલ વિવિધ વિષયોના સંદર્ભમાં રાજ્ય વિધાનસભા અને સંસદ દ્વારા ભોગવવામાં આવતી સત્તાઓની સીમાઓનું નિરૂપણ કરે છે. સત્તાઓના વિભાજન સંબંધિત નિયમો ભાગ XI માં સમાવિષ્ટ વિવિધ જોગવાઈઓ અને અનુસૂચિની ત્રણેય લિસ્ટમાં ઉલ્લેખિત

વિધીય શીર્ષકો (લેજિસ્લેટિવ હેડ્સ)માંથી મેળવવાના છે. કેન્દ્ર અને રાજ્ય વિધાનસભા બંનેની કાયદાકીય સત્તા ચોક્કસ શબ્દોમાં આપવામાં આવી છે. લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીઓ પોતે કાયદાની સત્તાઓ નથી, પરંતુ કાયદાના ક્ષેત્રો છે. જો કે, એક લિસ્ટ માંની એન્ટ્રીનું અર્થઘટન એવી રીતે કરી શકાય નહીં કે તે બીજી એન્ટ્રીને રદ કરે અથવા નાબૂદ કરે અથવા બીજી એન્ટ્રીને અર્થહીન બનાવે. દેખીતા સંઘર્ષના કિસ્સામાં, સંઘર્ષનું સમાધાન કરીને તફાવતો દૂર કરવા અને સંઘર્ષ ટાળવો તે કોર્ટની ફરજ છે. જો કોઈ એન્ટ્રી ઓવરલેપ થાય અથવા બીજી એન્ટ્રી સાથે દેખીતા સંઘર્ષમાં હોય, તો તેમાં સુમેળ સાધવાનો દરેક પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

જ્યારે ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા એક્ટ, ૧૯૩૫ ના લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૪૫, એક્સાઈઝ ડ્યુટી, અને લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૧૮, માલના વેચાણ પરના કર, ના સમાધાન વિશે પ્રશ્ન ઊભો થયો, ત્યારે સર મોરિસ ગ્વાયર, સી.જે., ધ સેન્ટ્રલ પ્રોવિન્સ એન્ડ બેરાર એક્ટ નંબર XIV/૧૯૩૮ ૧૯૩૯ ઇએલઆર ૧૮ ના પૃષ્ઠ ૪૨-૪૪ પર નોંધેલ કે:

"સામાન્ય શબ્દોમાં સત્તાની ગ્રાન્ટ, જો તે સ્વતંત્ર હોય, તો નિઃશંકપણે વ્યાપક અર્થમાં અર્થઘટન કરવામાં આવશે, પરંતુ તે તે જ કાયદામાં અન્ય સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ દ્વારા, સંદર્ભના સૂચિતાર્થ દ્વારા અને એક્ટની સામાન્ય યોજના શું જણાય છે તેના પરથી ઉદ્ભવતા વિચારણાઓ દ્વારા પણ લાયક ઠરી શકે છે."

વધુમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે:

“..... તેને ઉકેલવાનો પ્રયાસ કરવો આવશ્યક છે, જેમ કે ન્યાયિક સમિતિએ કહ્યું છે કે એકટના સંદર્ભ અને યોજનાઓનો આશરો લઈને, અને બે દેખીતી રીતે વિરોધાભાસી અધિકારક્ષેત્રો વચ્ચે સમાધાન કરવાનો પ્રયાસ કરીને, બે એન્ટ્રીઓને એકસાથે વાંચીને અને એકની ભાષાનું બીજા દ્વારા અર્થઘટન કરીને અને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં ફેરફાર કરીને. જો ખરેખર આવું સમાધાન અશક્ય સાબિત થાય, તો, અને માત્ર ત્યારે જ, નોન-ઓબ્સ્ટેન્ટ કલોઝ કાર્ય કરશે અને સંઘીય સત્તા પ્રબળ થશે.”

જોકે સંસદ રાજ્ય લિસ્ટ માંની કોઈપણ એન્ટ્રી પર કાયદો ઘડી શકતી નથી, તેમ છતાં તે આકસ્મિક રીતે તેમ કરી શકે છે જ્યારે આવશ્યકપણે કેન્દ્ર લિસ્ટમાંની એન્ટ્રીના દાયરામાં આવતા વિષય સાથે વ્યવહાર કરતી હોય. તેનાથી વિપરીત, રાજ્ય વિધાનસભા પણ કાયદો બનાવતી વખતે કેન્દ્ર લિસ્ટમાં આવરી લેવાયેલા વિષય પર આકસ્મિક રીતે અતિક્રમણ કરી શકે છે. કોઈપણ સંજોગોમાં આવા આકસ્મિક અતિક્રમણ કાયદાને બંધારણની બહારનો બનાવવાની જરૂર નથી. કાયદાનું સ્વરૂપ અને સામગ્રી શોધવા માટે કેટલીક વાર પિથ એન્ડ સબસ્ટન્સ (pith and substance) નો સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવે છે. જો કે, જ્યારે બે કાયદાઓ વચ્ચે અસંગત સંઘર્ષ હોય, ત્યારે કેન્દ્રનો કાયદો પ્રબળ થશે. જો કે, સંઘર્ષનું સમાધાન કરવા માટે દરેક પ્રયાસ કરવામાં આવશે.

પ્રફુલ્લા કુમાર મુખર્જી અને અન્ય વિ. બેંક ઓફ કોમર્સ લિમિટેડ, ખુલના, ૧૯૪૭ (૭૪) આઈએ ૨૩, જે ફેડરલ કોર્ટ ઓફ ઇન્ડિયામાંથી અપીલ હતી, તેમાં બંગાળ મની લેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૪૦ ની જોગવાઈઓની માન્યતા અંગે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો. તેમાં પ્રતિવાદી દ્વારા મુખ્ય વાંધો એ હતો કે પ્રાંતીય વિધાનસભાને લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૭ – "મની લેન્ડિંગ અને મની લેન્ડર્સ" – હેઠળ કોઈ કાયદો બનાવવાની સત્તા નહોતી – કારણ કે તે આકસ્મિક રીતે "પ્રોમિસરી નોટ્સ" અને "બેંકિંગ" પર અતિક્રમણ કરે છે જે સંઘીય વિધાનસભા માટે આરક્ષિત વિષયવસ્તુ છે. નોંધવામાં આવ્યું હતું કે:

"વિવિધ વિધાનમંડળોની સત્તાઓ વચ્ચે આટલો સ્પષ્ટ કટ બનાવવો શક્ય નથી: તેઓ સમય સમય પર ઓવરલેપ થવા માટે બંધાયેલા છે. તદુપરાંત, ભારતીય બંધારણ એક્ટ ઘડતી વખતે બ્રિટિશ સંસદને બ્રિટિશ ઉત્તર અમેરિકા એક્ટ અને ઓસ્ટ્રેલિયન કોમનવેલ્થ એક્ટ ના કાર્યકારીનો લાંબો અનુભવ હતો અને તે જાણવું જ જોઈએ કે વ્યવહારમાં તે સુનિશ્ચિત કરવું શક્ય નથી કે વિવિધ વિધાનમંડળોને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓ ક્યારેય ઓવરલેપ થશે નહીં."

સુબ્રમણ્યન ચેટ્ટિયાર વિ. મુત્તિસ્વામી ગાઉડર, (૧૯૪૦) એક્સીઆર ૧૮૮ માં
સર મોરિસ ગ્વાયર, સી.જે.ના નીચેના અવલોકનોને મંજૂરી સાથે ટાંકવામાં
આવ્યા હતા:

"સમય સમય પર તે અનિવાર્યપણે બનશે કે કાયદો, જોકે એક
લિસ્ટ માંના વિષય સાથે વ્યવહાર કરવાનો હેતુ ધરાવે છે, તે બીજી
લિસ્ટમાંના વિષયને પણ સ્પર્શે છે, અને કાયદાની વિવિધ
જોગવાઈઓ એટલી નજીકથી ગૂંથાયેલી હોઈ શકે છે કે કડક મૌખિક
અર્થઘટનનું આંધળું પાલન મોટી સંખ્યામાં કાયદાઓને અમાન્ય
જાહેર કરવામાં પરિણમશે કારણ કે તેમને ઘડનાર વિધાનસભા
પ્રતિબંધિત ક્ષેત્રમાં કાયદો ઘડ્યો હોય તેવું લાગે છે. તેથી ન્યાયિક
સમિતિ દ્વારા વિકસિત નિયમ છે, જેના દ્વારા આક્ષેપિત કાયદાની
'પિથ એન્ડ સબસ્ટન્સ' અથવા તેના 'સાચા સ્વરૂપ અને પાત્ર'ને
શોધવા માટે તપાસ કરવામાં આવે છે, તે નક્કી કરવાના હેતુ માટે
"કે શું તે આ લિસ્ટ માંની બાબતોના સંદર્ભમાં અથવા તે લિસ્ટ
માંની બાબતોના સંદર્ભમાં કાયદો છે." ન્યાયમૂર્તિ શ્રીઓ સહમત છે
કે આ ફકરો જેના પર નિયમ સ્થાપિત થયેલ છે તે કારણોનું યોગ્ય
રીતે વર્ણન કરે છે, અને તે ભારતીય તેમજ ડોમિનિયન કાયદાને
લાગુ પડે છે."

ગુજરાત રાજ્યના વિદ્વાન કાઉન્સેલે રજૂઆત કરી હતી કે સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ રાજ્ય વિધાનસભાને ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સ સંબંધિત કોઈપણ વિષય પર કાયદો બનાવવાની સત્તા આપે છે અને આને આ કોર્ટ દ્વારા કલકત્તા ગેસ કંપની (પ્રોપ્રાઇટરી) લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું હતું અને રાજ્ય વિધાનસભા દ્વારા પસાર કરાયેલ એક્ટ, એટલે કે, ધ ઓરિએન્ટલ ગેસ કંપની એક્ટ, ૧૯૬૦ ને બંધારણીય રીતે માન્ય ઠેરવવામાં આવેલ હતો. કેસના સંક્ષિપ્ત તથ્યો આ મુજબ છે: ઓરિએન્ટલ ગેસ કંપની ઇંગ્લેન્ડમાં નોંધાયેલી હતી. તેને કલકત્તા અને તેના ઉપનગરોમાં પાઇપ નાખવા અને તે હેતુ માટે શેરીઓ ખોદવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી. ભારતમાં વ્યવસાય કરતી એક પેઢીએ ઉપરોક્ત ઓરિએન્ટલ ગેસ કંપનીના ૯૮ ટકા શેર ખરીદ્યા અને કલકત્તા ગેસ કંપની (પ્રોપ્રાઇટરી) લિમિટેડ નામની મર્યાદિત જવાબદારી કંપનીની સ્થાપના કરી. એક કરાર દ્વારા, કલકત્તા ગેસ કંપનીને ઓરિએન્ટલ ગેસ કંપનીના મેનેજર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવી હતી. પશ્ચિમ બંગાળ વિધાનસભાએ એક એક્ટ પસાર કરેલ જેના દ્વારા રાજ્ય સરકારે ઓરિએન્ટલ ગેસ કંપનીનું સંચાલન અને નિયંત્રણ પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે પોતાના હસ્તક લીધું. અરજદાર કલકત્તા ગેસ કંપની (પ્રોપ્રાઇટરી) લિમિટેડે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ એક્ટની બંધારણીય માન્યતાને પડકારતી અરજી દાખલ કરી. રાજ્ય સરકારે દલીલ કરી કે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ ના આધારે, પશ્ચિમ

બંગાળ વિધાનસભા ગેસ ઉદ્યોગને અસર કરતા કાયદા બનાવવા માટે સક્ષમ હતું.

ખંડપીઠ વતી જણાવતા, તત્કાલિન ન્યાયમૂર્તિ સુબ્બારાવે આ પ્રમાણે નોંધેલ:

"લિસ્ટ II માંની એન્ટ્રી રજ તેના વ્યાપક વ્યાપમાં ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સ સહિતના તમામ ઉદ્યોગોનો સમાવેશ કરે છે. તેવી જ રીતે, ઉપરોક્ત લિસ્ટની એન્ટ્રી રપ ગેસ ઉદ્યોગને સમાવે છે. તેથી, બે એન્ટ્રીઓ વચ્ચે દેખીતો સંઘર્ષ છે અને તે એકબીજાને ઓવરલેપ કરે છે. આવી આકસ્મિકતામાં, સુમેળભર્યા નિર્માણના સિદ્ધાંતનો આશરો લેવો જોઈએ..... જો એન્ટ્રી રજ માં ઉદ્યોગનું અર્થઘટન ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સનો સમાવેશ કરવા માટે કરવામાં આવે, તો એન્ટ્રી રપ અનાવશ્યક બની શકે છે, અને પછીની એન્ટ્રીઓના સંદર્ભમાં, એટલે કે, એન્ટ્રી રડ, જે વેપાર અને વાણિજ્ય સાથે સંબંધિત છે, અને એન્ટ્રી રજ, જે માલના ઉત્પાદન, સપ્લાય અને વિતરણ સાથે સંબંધિત છે, તે તેની તમામ સામગ્રીથી વંચિત થઈ જશે અને નિરુપયોગી બનાવી દેવામાં આવશે. જો ઔદ્યોગિક, વેપાર, ઉત્પાદન અને સપ્લાયના પાસાઓને એન્ટ્રી રપ માંથી બહાર કાઢવામાં આવે, તો તે એન્ટ્રીનો આધાર અદૃશ્ય થઈ જશે: તે કિસ્સામાં અમે બંધારણના ઘડવૈયાઓને અયોગ્યતા, ચોકસાઈનો અભાવ અને પુનરુક્તિને આભારીશું."

જોકે કલકત્તા ગેસ કંપનીના કેસ (ઉપર મુજબ) માં કહેવામાં આવ્યું છે કે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ રાજ્ય વિધાનસભાને ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સ સંબંધિત કોઈપણ કાયદો બનાવવાની સત્તા છે, તે ગુજરાત એક્ટની બંધારણીય માન્યતાને સમર્થન આપવા માટે કોઈ મદદરૂપ થઈ શકશે નહીં કારણ કે ગુજરાત એક્ટ હેઠળ 'ગેસ' શબ્દની વ્યાખ્યા એક સમાવિષ્ટ વ્યાખ્યા છે અને વાયુમય સ્થિતિમાં રહેલું કોઈપણ દ્રવ્ય જેમાં મુખ્યત્વે મિથેન હોય છે તે તે વ્યાખ્યા હેઠળ આવશે. કલકત્તા ગેસ કંપનીના કેસમાં, લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ માં ઉલ્લેખિત ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સ અભિવ્યક્તિ 'પેટ્રોલિયમ અથવા પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' હેઠળ આવશે કે કેમ તે પ્રશ્ન સીધો સામેલ નહોતો કે તે કેસમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલ નહોતો.

હાલના કેસમાં વિવાદ માત્ર એ પ્રશ્નની તપાસ દ્વારા જ ઉકેલી શકાય છે કે શું સાતમી અનુસૂચિની લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ માં ઉલ્લેખિત અભિવ્યક્તિ 'પેટ્રોલિયમ' અને 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' અથવા 'ખનિજ તેલ સંસાધનો' તેના દાયરામાં કુદરતી ગેસ અથવા તેના વ્યુત્પન્ન સ્વરૂપોનો સમાવેશ કરશે. ઉપરોક્ત પ્રશ્ન આ શબ્દોને યોગ્ય રીતે સમજીને ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. બંને પક્ષોએ આ વિષય પરના વિવિધ અધિકૃત પુસ્તકોમાંથી અંશો રજૂ કર્યા.

કિર્ક-ઓથોમર એન્સાઈક્લોપીડિયા ઓફ કેમિકલ ટેકનોલોજી, [ત્રીજી આવૃત્તિ], વોલ્યુમ ૧૧ પાનું ૬૩૦ માં, 'કુદરતી ગેસ'ને હાઇડ્રોકાર્બન અને

બિન-હાઇડ્રોકાર્બન ગેસના કુદરતી રીતે બનતા મિશ્રણ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે જે પૃથ્વીની સપાટીની નીચે છિદ્રાળુ ભૂસ્તરીય રચનાઓમાં જોવા મળે છે, જે ઘણીવાર પેટ્રોલિયમ સાથે સંકળાયેલું હોય છે.

બજારમાં વેચી શકાય તેવું ઉત્પાદન મેળવવા માટે, ગેસ અથવા તેલના કુવામાંથી વહેતા કાચા કુદરતી ગેસ પર પાણીની વરાળ, નિષ્ક્રિય અથવા ઝેરી ઘટકો અને ઘટ્ટ થઈ શકે તેવા હાઇડ્રોકાર્બનને દૂર કરવા માટે પ્રક્રિયા કરવી આવશ્યક છે. પ્રક્રિયા કરેલો ગેસ મુખ્યત્વે મિથેન હોય છે, જેમાં ઇથેન, પ્રોપેન બ્યુટેન, પેન્ટેન, કાર્બન ડાયોક્સાઇડ અને નાઇટ્રોજનની થોડી માત્રા હોય છે. આ ગેસને ભૂગર્ભ પાઇપલાઇન દ્વારા દબાણ હેઠળ ઉત્પાદન વિસ્તારોમાંથી બજારમાં સરળતાથી પરિવહન કરી શકાય છે અથવા ઓછા તાપમાને પ્રવાહી બનાવી શકાય છે અને ખાસ ડિઝાઇન કરેલા સમુદ્રમાં જતા ટેન્કરોમાં પરિવહન કરી શકાય છે.

કુદરતી ગેસ પૃથ્વીના એવા વિસ્તારોમાં જોવા મળે છે જે કાંપના ખડકોથી ઢંકાયેલા હોય છે. આ કાંપ સૌપ્રથમ કેમ્બ્રિયન સમયગાળા દરમિયાન, આશરે ૫૦૦ મિલિયન વર્ષો પહેલા, નાખવામાં આવ્યા હતા અને આ પ્રક્રિયા ટર્ટિયરી સમયગાળાના અંત સુધી, આશરે ૧૦૦ મિલિયન વર્ષો પહેલા, ચાલુ રહી હતી. આ કાંપમાં કાર્બનિક સ્ત્રોત સામગ્રીઓ હોય છે જેમાંથી કુદરતી ગેસ અને પેટ્રોલિયમનું ઉત્પાદન થયું હતું. ગેસ અને પેટ્રોલિયમ, ખડકોમાં હાજર પાણી

કરતાં ઓછા ગાઢ હોવાથી, અભેદ ખડક અવરોધો હેઠળ સમાવિષ્ટ ન થાય ત્યાં સુધી ઉપરની તરફ સ્થળાંતર કરવાની વૃત્તિ ધરાવતા હતા.

ઉપરોક્ત એન્સાઇક્લોપીડિયાના પાના ૬૩૪ પર, કુદરતી ગેસને રાસાયણિક બંધારણના આધારે અનેક વ્યાપક શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે, જે આ મુજબ છે: (૧) ભીનો ગેસ જેમાં પ્રોપેન, બ્યુટેન અને પેન્ટેન જેવા ઘટ્ટ થઈ શકે તેવા હાઇડ્રોકાર્બન હોય છે; (૨) દુર્બળ ગેસ ઘટ્ટ થઈ શકે તેવા હાઇડ્રોકાર્બનની ગેરહાજરી દર્શાવે છે; (૩) સૂકો ગેસ એવો ગેસ છે જેનો પાણીનો જથ્થો ડિહાઇડ્રેશન પ્રક્રિયા દ્વારા ઘટાડવામાં આવેલ છે; (૪) ખાટો ગેસ જેમાં હાઇડ્રોજન સલ્ફાઇડ અને અન્ય સલ્ફર સંયોજનો હોય છે; અને (૫) મીઠો ગેસ હાઇડ્રોજન સલ્ફાઇડ અને અન્ય સલ્ફર સંયોજનોની ગેરહાજરી દર્શાવે છે. જાહેર જનતાને વેચવામાં આવતો કુદરતી ગેસ લીન, ડ્રાય અને સ્પીટ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે.

કુવાના મુખ પર કુદરતી ગેસનું બંધારણ ક્ષેત્રે-ક્ષેત્રે વ્યાપકપણે બદલાય છે. ઘણા અનિચ્છનીય ઘટકો હાજર હોઈ શકે છે જેને પાઇપલાઇનને ડિલિવરી કરતા પહેલા પ્રક્રિયા દ્વારા દૂર કરવા આવશ્યક છે.

પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG) ના ઉપયોગમાં તકનીકી પ્રગતિએ ગેસ ઉદ્યોગને સંગ્રહ અને પરિવહનની સમસ્યાઓ હલ કરવા માટે નવી પદ્ધતિઓ

પ્રદાન કરી. કાયોજેનિક પ્રક્રિયા દ્વારા કુદરતી ગેસને વાયુમય સ્થિતિમાં કબજે કરેલા કદના ૧/૬૦૦ સુધી ઘટાડી શકાય છે, નજીકના વાતાવરણીય દબાણે ડબલ-વોલ્ડ ઇન્સ્યુલેટેડ મેટલ કન્ટેનરમાં સુરક્ષિત રીતે સંગ્રહિત અથવા પરિવહન કરી શકાય છે અને જ્યારે જરૂર પડે, ત્યારે તેને ફરીથી વાયુમય બનાવી શકાય છે.

કુદરતી ગેસનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે ઘરો, વ્યાપારી ઇમારતો અને ઔદ્યોગિક પ્રક્રિયા માટે ગરમી પ્રદાન કરવા માટે બળતણ તરીકે થાય છે.

વોલ્યુમ ૧૭ ના પાના ૧૧૯ પર, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે 'પેટ્રોલિયમ' શબ્દ, શાબ્દિક રીતે, રોક ઓઇલ, પૃથ્વીના પોપડાના ઉપરના સ્તરોમાં જોવા મળતા તેલયુક્ત સામગ્રીના થાપણોને લાગુ પડે છે. ભૂતકાળના ભૌગોલિક યુગમાં નાખવામાં આવેલી કાર્બનિક સામગ્રીમાંથી જટિલ અને અપૂર્ણ રીતે સમજી શકાય તેવી રાસાયણિક પ્રતિક્રિયાઓની શ્રેણી દ્વારા પેટ્રોલિયમની રચના થઈ હતી. વિશ્વના વ્યાપકપણે અલગ-અલગ ભાગોમાં મોટા થાપણો મળી આવ્યા છે અને તેમનું રાસાયણિક બંધારણ મોટા પ્રમાણમાં બદલાય છે. પરિણામે, પેટ્રોલિયમનું કોઈ એક બંધારણ વ્યાખ્યાયિત કરી શકાતું નથી. તે આશ્ચર્યજનક નથી કે બંધારણ બદલાય છે, કારણ કે છોડ, પ્રાણી અને દરિયાઈ જીવનનું સ્થાનિક વિતરણ તદ્દન વૈવિધ્યસભર છે અને, સંભવતઃ, જ્યારે પેટ્રોલિયમના પુરોગામી રચાયા હતા ત્યારે તે સમાન રીતે વૈવિધ્યસભર હતાં.

'ધ ન્યૂ બુક ઓફ પોપ્યુલર સાયન્સ' વોલ્યુમ ૨ મુજબ, પેટ્રોલિયમ એક ચીકણું, જવલનશીલ, પ્રવાહી છે જે મોટે ભાગે હાઇડ્રોકાર્બન સંયોજનોનું બનેલું છે જેમાં માત્ર હાઇડ્રોજન અને કાર્બન હોય છે. પેટ્રોલિયમમાં હાઇડ્રોજનનું પ્રમાણ ૫૦ ટકાથી ૯૮ ટકા સુધી હોય છે. બાકીનો ભાગ મુખ્યત્વે ઓક્સિજન, નાઇટ્રોજન અથવા સલ્ફર ધરાવતા કાર્બનિક સંયોજનોનો બનેલો છે.

એક વ્યાપકપણે માન્ય સિદ્ધાંત મુજબ, અસંખ્ય નાના દરિયાઈ પ્રાણીઓ અને છોડના અવશેષો સમુદ્રના તળિયે પડ્યા અને કાદવ દ્વારા ઢંકાઈ ગયા. સમય જતાં કાદવ અને છોડ અને પ્રાણીઓના અવશેષોના ઘણા સ્તરો એકઠા થયા. આ કાંપ પર ભારે દબાણ અને ગરમી લાગુ કરવામાં આવી હતી, અને પૃથ્વીના પોપડાની હિલચાલ થતાં તેઓ ઘણીવાર સ્કિવ્ઝ અને વિકૃત થઈ ગયા હતા. ધીમે ધીમે તેઓ કાંપના ખડકના સ્તરોમાં રૂપાંતરિત થયા. તેમની અંદર સમાવિષ્ટ છોડ અને પ્રાણીઓના અવશેષો પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી ગેસમાં રૂપાંતરિત થયા. આ રૂપાંતરણની વિગતો તદ્દન સ્પષ્ટ નથી.

ગેસ અને તેલ મોટા ભૂગર્ભ ગુફાઓમાં જોવા મળે છે. તે બંને રેતીના પત્થર અને ચૂનાના પત્થર જેવા ખડકોના સૂક્ષ્મ છિદ્રોમાં થાય છે. તેઓ આસપાસના ખડક રચનાઓ દ્વારા ભારે દબાણ હેઠળ 'બંધક' રાખવામાં આવે છે જે ઝમણ

માટે અભેદ છે. છેવટે જ્યારે પૃથ્વીની સપાટીનું સ્થળાંતર કેપ રોકને તોડી નાખે છે ત્યારે તેઓ મુક્ત થાય છે.

'વેબસ્ટરની નવી ૨૦મી સેન્યુરી ડિક્શનરી, અનએબ્રિજડ સેકન્ડ એડિશન' માં 'કુદરતી ગેસ'ને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલ છે:

"કુદરતી ગેસ: વાયુમય હાઇડ્રોકાર્બનનું મિશ્રણ, મુખ્યત્વે મિથેન, જે પૃથ્વીમાં અમુક જગ્યાએ કુદરતી રીતે થાય છે, જ્યાંથી તે શહેરો વગેરેમાં પાઇપ દ્વારા મોકલવામાં આવે છે, જેનો ઉપયોગ બળતણ તરીકે થાય છે."
(પૃષ્ઠ-૭૫૬).

બ્રિટિશ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ડિક્શનરી, ૩જી એડિશન., ૧૯૬૯ માં, 'કુદરતી ગેસ'ને "વરાળના સ્વરૂપમાં એક ખનિજ." તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલ છે. મિશ્રણમાં હાઇડ્રોકાર્બન દ્વારા વર્ગીકૃત થયેલ એક ગેસ, જે પૃથ્વીના પોપડામાં કુદરતી રીતે થાય છે, ટ્રિલિંગ દ્વારા મેળવવામાં આવે છે, અને ગરમી, પ્રકાશ અને અન્ય હેતુઓ માટે ઉપયોગ કરવા માટે શહેરો અને ગામડાઓ, ઔદ્યોગિક અને વ્યાપારી કેન્દ્રોમાં પાઇપ દ્વારા મોકલવામાં આવે છે.

વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ ડૉ. એ.એમ. સિંઘવી, જેઓ આસામ રાજ્ય વતી હાજર થયા હતા, તેમણે બોરીસ વિરુદ્ધ કેનેડિયન પેસિફિક રેલવે કંપની અને અન્યના પ્રિવી કાઉન્સિલના નિર્ણય, (૧૯૫૩) ૧ ઓલ ઈઆર ૪૫૧, ૫૨

આધાર રાખ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે ગેસ અને પેટ્રોલિયમ બે અલગ ચીજવસ્તુઓ છે. તે એક એવો કેસ હતો જ્યાં અપીલકર્તાની આલ્બર્ટામાં એક જાગીર હતી. આ મિલકત તેમના પુરોગામીઓએ કેનેડિયન પેસિફિક રેલવે કંપની (સીપીઆર) પાસેથી હસ્તગત કરી હતી. મૂળ દસ્તાવેજમાં, સીપીઆરે પોતાની પાસે તમામ કોલસો, પેટ્રોલિયમ અને મૂલ્યવાન પથ્થર અનામત રાખ્યા હતા અને આ અનામતના આધાર પર, તેઓએ બીજા પ્રતિવાદીને તે જમીનની અંદર, ઉપર અથવા નીચે મળી શકે તેવા તમામ પેટ્રોલિયમનું, તેને કામ કરવા, મેળવવા અને લઈ જવાના વિશિષ્ટ અધિકાર સાથે, દસ વર્ષના સમયગાળા માટે, નવીનીકરણના અધિકારને આધીન રહીને, લીઝ પર આપ્યું. વાસ્તવમાં, અપીલકર્તાની મિલકત અને તેની બાજુની જમીનોની નીચે, પેટ્રોલિયમનો એક મોટો ભંડાર હતો જે છિદ્રાળુ ખડકના પટમાં મળી આવેલ હતો. આ પટમાં તળિયે પાણી, બાદ પેટ્રોલિયમ અને ટોચ પર ગેસનું સ્તર હતું. છિદ્રાળુ ખડક અને અન્ય પદાર્થો એક કન્ટેનરમાં હતા, જે અભેદ હતું અને તેને આસપાસની જમીનથી અલગ પાડતું હતું જે તેની બહાર હતી, પરંતુ કન્ટેનરની અંદર તેઓ એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ જઈ શકતા હતા, અને તેથી, કન્ટેનરના એક ભાગમાંથી પાણી, પેટ્રોલિયમ અથવા ગેસના કોઈપણ ઉપાડના પરિણામે સામાન્ય રીતે તે ત્રણ પદાર્થોમાંથી એક દ્વારા ખાલી જગ્યા ભરાતી હતી. તે ચોક્કસ પદાર્થ કે જેના માલિક હોવાનો દાવો અપીલકર્તાએ કરેલ હતો અને જેના હસ્તક્ષેપ સામે તેમણે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો, તે પેટ્રોલિયમની ટોચ પર આવેલ

કેપમાં સમાવિષ્ટ ગેસ હતો અને તે ઉપરાંત તેની જમીન નીચે પેટ્રોલિયમમાં દ્રાવણમાં રહેલો અથવા તેની જમીન નીચેથી કાઢી શકાય તેવો કોઈપણ ગેસ હતો. તેથી, જ્યારે તેઓ તેલ માટે ડ્રિલિંગ કરવા આગળ વધ્યા, ત્યારે સમસ્યા ઊભી થઈ, પરંતુ તેઓ કન્ટેનર સુધી પહોંચે તે પહેલાં, અપીલકર્તાએ, એવી દલીલ કરીને કે તેમનું કામ તેમના ગેસને, બાદ ભલે તે મુક્ત હોય કે દ્રાવણમાં, દૂર કરશે, તેમણે, ચેમ્બરમાં પ્રવેશતા અટકાવવા માટે, વચગાળાનો મનાઈ હુકમ મેળવવા અરજી કરી અને તે મેળવ્યો. તે જ સમયે, તેમણે દાવો દાખલ કરેલ કે તેમને તેમની જમીનની અંદરના કુદરતી ગેસના માલિક જાહેર કરવામાં આવે. એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જોકે બીજા પ્રતિવાદીને લીઝમાં આપવામાં આવેલો પેટ્રોલિયમનું કામ કરવાનો અધિકાર એવો અધિકાર હતો જે મૂળ દસ્તાવેજમાં હતો, આવા ખંડની ગેરહાજરીએ પ્રતિવાદીની સત્તાઓનું નિવારણ કે મર્યાદા નક્કી કરી નહોતી. બીજા પ્રતિવાદીને પેટ્રોલિયમની સીધી ગ્રાન્ટ હતી જ્યારે અપીલકર્તા પાસે માત્ર શેષ અધિકારો હતા જે પ્રતિવાદીઓને આપવામાં આવેલી ગ્રાન્ટને આધીન હતા અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદીઓ તેમની સામાન્ય રીતે પેટ્રોલિયમ પુનઃપ્રાપ્ત કરવાના અધિકારના પરિણામી ઇનકાર સાથે, અપીલકર્તાની જમીનની અંદરના મુક્ત ગેસનું સંરક્ષણ કરવા માટે કોઈ બંધન હેઠળ નહોતા.

તે કેસમાં, સવાલ એ હતો કે શું લીઝ-ધારકને પૃથ્વીના પોપડામાં જડાયેલા કુદરતી ગેસની ખોટ કર્યા વિના પેટ્રોલિયમ કાઢવાનો અધિકાર હતો. તે

સવાલ લીઝ-ધારક દ્વારા મેળવેલા દસ્તાવેજના સ્વરૂપને કારણે અને લીઝ-ધારકને આપવામાં આવેલી વિશિષ્ટ લીઝને કારણે ઊભો થયો હતો. તેથી, બોરીસના કેસમાં (ઉપર મુજબ) નિર્ણય કોઈ મદદરૂપ થતો નથી.

અમારી સમક્ષ રજૂ કરાયેલી તમામ સામગ્રીઓ માત્ર એ જ દર્શાવે છે કે કુદરતી ગેસ એ પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન છે. એ નોંધવું પણ મહત્વપૂર્ણ છે કે પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોના ક્ષેત્રને આવરી લેતા વિવિધ ધારાશાસ્ત્રોમાં, કાં તો 'પેટ્રોલિયમ' અથવા 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' શબ્દને કુદરતી ગેસનો સમાવેશ કરવા માટે સમાવિષ્ટ રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલ છે. જ્ઞાનકોશ બ્રિટાનિકા, ૧૫મી આવૃત્તિ, વોલ્યુમ ૧૯, પૃષ્ઠ ૫૮૯ (૧૯૯૦), માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે "પ્રકૃતિમાં પ્રવાહી અને વાયુયુક્ત હાઈડ્રોકાર્બન એટલા ઘનિષ્ઠ રીતે સંકળાયેલા છે કે તે બંનેનો ઉલ્લેખ કરતી વખતે 'પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી ગેસ' શબ્દસમૂહને ટૂંકાવીને 'પેટ્રોલિયમ' કહેવાનો રિવાજ બની ગયો છે." પેટ્રોલિયમ શબ્દનો શાબ્દિક અર્થ 'ખડક તેલ' થાય છે. તે લેટિન શબ્દ પેટ્રા-ઓલિયમ (petra-નો અર્થ ખડક અથવા પથ્થર અને oleum-નો અર્થ તેલ) પરથી ઉદ્ભવ્યો છે. આમ, કુદરતી ગેસને 'પેટ્રોલિયમ' અથવા 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન' અભિવ્યક્તિમાં ખૂબ સારી રીતે સમાવી શકાય છે.

ધ સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ વિ. ગેનન ડંકરલી એન્ડ કંપની, [૧૯૫૯] એસસીઆર ૩૭૯, માં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે બંધારણમાં વપરાયેલા વિવિધ

શબ્દોનું અર્થઘટન કરવામાં વૈધાનિક પ્રથાને ધ્યાનમાં લેવી મહત્વપૂર્ણ છે.
વેંકટરામા ઐયર, જે., બેન્ય વતી બોલતા, કહ્યું:

"બંધારણમાંના શબ્દોનું અર્થઘટન કરવામાં વૈધાનિક પ્રથાને કેટલું વજન આપવું તેવા સવાલ તરફ વળતા, કોફ્ટ વિ. ડમ્ફી, (૧૯૩૩) એસી ૧૫૬, માં સવાલ એ હતો કે પ્રાદેશિક જળસીમાની બહાર જહાજોની શોધ માટે જોગવાઈ કરતા કેનેડિયન કાયદામાંના અમુક જોગવાઈઓની માન્યતા શું છે. આ જોગવાઈઓ કસ્ટમ્સ કાયદામાં આવી હતી, અને દાણચોરો દ્વારા તેની જોગવાઈઓની ચોરી અટકાવવા માટે બનાવાયેલ હતી. આ જોગવાઈઓની માન્યતાની પુષ્ટિ કરતા, લોર્ડ મેકમિલાને કસ્ટમ્સ સંબંધિત વૈધાનિક પ્રથાનો ઉલ્લેખ કરેલ અને નોંધેલ :

"જ્યારે કોઈ ચોક્કસ વિષય પર કાયદો બનાવવાની સત્તા આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે સત્તાના ક્ષેત્રને નિર્ધારિત કરવામાં, તે વિષયમાં સામાન્ય રીતે વૈધાનિક પ્રથામાં અને ખાસ કરીને જે રાજ્યએ સત્તા આપી છે તેની વૈધાનિક પ્રથામાં શું સમાવિષ્ટ માનવામાં આવે છે તે ધ્યાનમાં લેવું મહત્વપૂર્ણ છે."

વોલેસ બ્રધર્સ એન્ડ કંપની લિમિટેડ વિ. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ, બોમ્બે સિટી એન્ડ બોમ્બે સબર્બન ડિસ્ટ્રિક્ટ, માં લોર્ડ ઉથવટે નોંધેલ:

"જ્યાં સંસદે કોઈ ચોક્કસ વિષય પર કાયદો બનાવવાની સત્તા આપી હોય, ત્યાં તે સત્તાના ક્ષેત્ર અને અર્થને નિર્ધારિત કરવામાં

યુનાઈટેડ કિંગડમની વૈધાનિક પ્રથામાં તે વિષયમાં સામાન્ય રીતે શું સમાવિષ્ટ માનવામાં આવે છે તે ધ્યાનમાં લેવું માન્ય અને મહત્વપૂર્ણ છે. આ સંદર્ભનો મુદ્દો એ નથી કે એક પેટર્ન શોધવી જેના મુજબ સત્તાનો યોગ્ય ઉપયોગ થવો જોઈએ. ઉદ્દેશ્ય એ છે કે સક્ષમ કાયદામાંના શબ્દોમાં સમાવિષ્ટ સામાન્ય ખ્યાલની ખાતરી કરવી."

આ વિષય પરના વિવિધ ધારાશાસ્ત્રોનો સર્વે દર્શાવે છે કે 'પેટ્રોલિયમ' અથવા 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' શબ્દને કુદરતી ગેસ અને અન્ય સમાન ઉત્પાદનોનો સમાવેશ કરવા માટે વ્યાપક અર્થ આપવામાં આવેલ છે.

યુનાઈટેડ કિંગડમના ધ પાર્લિામન્ટ એક્ટ/૧૯૬૨ માં, 'પેટ્રોલિયમ' ને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે:

"પેટ્રોલિયમમાં કોઈપણ ખનિજ તેલ અથવા સંબંધિત હાઈડ્રોકાર્બન અને સ્તરોમાં તેની કુદરતી સ્થિતિમાં અસ્તિત્વ ધરાવતો કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય છે, બાદ ભલે તે કોઈ પ્રક્રિયામાંથી પસાર થયો હોય કે ન હોય; પરંતુ તેમાં કોલસો અથવા બિટ્યુમિનસ શેલ અથવા અન્ય સ્તરવાળી થાપણોનો સમાવેશ થતો નથી જેમાંથી વિનાશક નિસ્ચંદન દ્વારા તેલ કાઢી શકાય."

પેટ્રોલિયમને નીચે નોંધેલા વિવિધ અધિનિયમોમાં અલગ અલગ રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે:

ધ પેટ્રોલિયમ (પ્રોડક્શન) એક્ટ, ૧૯૩૪ (ચુકે)

"પેટ્રોલિયમમાં કોઈપણ ખનિજ તેલ અથવા સંબંધિત હાઈડ્રો-કાર્બન અને સ્તરોમાં તેની કુદરતી સ્થિતિમાં અસ્તિત્વ ધરાવતો કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ તેમાં કોલસો અથવા બિટ્યુમિનસ શેલ અથવા અન્ય શેલ અથવા અન્ય સ્તરવાળી થાપણોનો સમાવેશ થતો નથી જેમાંથી વિનાશક નિસ્ચંદન દ્વારા તેલ કાઢી શકાય."

ધ પેટ્રોલિયમ એક્ટ, ૨૦૦૦ (કલમ ૪), ઓસ્ટ્રેલિયા

"પેટ્રોલિયમ" એટલે વાયુમય, પ્રવાહી અથવા ઘન અવસ્થામાં હાઈડ્રોકાર્બન અથવા હાઈડ્રોકાર્બનનું મિશ્રણ ધરાવતો કુદરતી રીતે બનતો પદાર્થ, પરંતુ તેમાં કોલસો અથવા શેલનો સમાવેશ થતો નથી સિવાય કે તે સંજોગોમાં બને જ્યાં કોલસાના સીમ મિથેન ઉત્પાદન માટેની તકનીકો અથવા ઈન સિટુ ગેસિફિકેશનનો ઉપયોગ યોગ્ય હોય."

લિક્વિડ ફ્યુઅલ ઈમરજન્સી એક્ટ/૧૯૮૪ (કલમ ૩)

"પેટ્રોલિયમ" એટલે :

- ક. કોઈપણ કુદરતી રીતે બનતું હાઈડ્રોકાર્બન અથવા હાઈડ્રોકાર્બનનું મિશ્રણ, બાદ ભલે તે વાયુમય, પ્રવાહી અથવા ઘન અવસ્થામાં હોય; અથવા
- ખ. હાઈડ્રોકાર્બન અથવા હાઈડ્રોકાર્બનનું અને અન્ય પદાર્થ અથવા અન્ય પદાર્થોનું કોઈપણ કુદરતી રીતે બનતું મિશ્રણ, બાદ ભલે તે વાયુમય, પ્રવાહી અથવા ઘન અવસ્થામાં હોય.

ભારતીય સંસદ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવિધ ધારાશાસ્ત્રો અને સંબંધિત નિયમો પણ દર્શાવે છે કે 'કુદરતી ગેસ' ને ખનિજ તેલ સંસાધન અથવા પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન તરીકે ગણવામાં આવ્યું હતું.

૧. ધ ઓઈલ ફિલ્ડ્સ (રેગ્યુલેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૪૮

૩(સી) "ખનિજ તેલ" માં કુદરતી ગેસ અને પેટ્રોલિયમનો સમાવેશ થાય છે.

૨. ધ માઈન્સ એક્ટ, ૧૯૫૨

૨(જેજે) "ખનીજો" એટલે એવા તમામ પદાર્થો જે ખાણકામ, ખોદકામ, ટ્રિલિંગ, ડ્રેજિંગ, હાઈડ્રોલિકિંગ, ક્વોરીંગ અથવા અન્ય કોઈપણ કામગીરી દ્વારા પૃથ્વીમાંથી મેળવી શકાય છે અને તેમાં ખનિજ તેલ (જેમાં બદલામાં કુદરતી ગેસ અને પેટ્રોલિયમનો સમાવેશ થાય છે)" નો સમાવેશ થાય છે.

૩. ધ માઇન્સ એન્ડ મિનરલ્સ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ,
૧૯૫૭

૩. (બી) "ખનિજ તેલ" માં કુદરતી ગેસ અને પેટ્રોલિયમનો સમાવેશ થાય છે.

૪. ધ પેટ્રોલિયમ એન્ડ નેચરલ ગેસ રૂલ્સ, ૧૯૫૯

૩(કે) "પેટ્રોલિયમ" એટલે મુક્ત અવસ્થામાં કુદરતી રીતે બનતા હાઇડ્રોકાર્બન, બાદ ભલે તે કુદરતી ગેસના સ્વરૂપમાં હોય અથવા પ્રવાહી, ચીકણું અથવા ઘન સ્વરૂપમાં હોય, પરંતુ તેમાં પેટ્રોલિયમ, અથવા કોલસો, અથવા શેલ, અથવા કોલસો, શેલ અથવા અન્ય ખડકમાંથી ગરમીના ઉપયોગ દ્વારા અથવા રાસાયણિક પ્રક્રિયા દ્વારા કાઢી શકાય તેવા કોઈપણ પદાર્થ સાથે સંકળાયેલ હિલિયમનો સમાવેશ થતો નથી."

૩(એન) "પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન" એટલે પેટ્રોલિયમ અથવા કુદરતી ગેસમાંથી બનેલી કોઈપણ ચીજવસ્તુ અને તેમાં રિફાઇન્ડ ક્રૂડ ઓઇલ, પ્રોસેસ્ડ ક્રૂડ પેટ્રોલિયમ, ક્રૂડ પેટ્રોલિયમમાંથી અવશેષ, કેકિંગ સ્ટોક, અનકેક્ડ ફ્યુઅલ ઓઇલ, ફ્યુઅલ ઓઇલ, ટ્રીટેડ ક્રૂડ ઓઇલ અવશેષ, કેસિંગ હેડ ગેસોલિન,

કુદરતી ગેસ ગેસોલિન, નેફ્થા, ડિસ્ટિલેટ, ગેસોલિન, કેરોસીન, વેસ્ટ ઓઇલ, બ્લેન્ડેડ ગેસોલિન, લ્યુબ્રિકેટિંગ ઓઇલ, તેલના મિશ્રણ અથવા એક અથવા વધુ પ્રવાહી ઉત્પાદનો અથવા તેલ કન્ડેન્સેટ, ગેસ અથવા પેટ્રોલિયમ હાઇડ્રોકાર્બનમાંથી મેળવેલા પેટા-ઉત્પાદનો સાથેના મિશ્રણનો સમાવેશ થશે, બાદ ભલે તે અહીં ગણાવેલ હોય કે ન હોય."

૫. ધ પેટ્રોલિયમ એન્ડ મિનરલ્સ પાઇપલાઇન્સ (એક્ટિવેશન ઓફ રાઇટ ઓફ યુઝર ઇન લેન્ડ) એક્ટ, ૧૯૬૨

૨.(સી) "પેટ્રોલિયમ" નો અર્થ ધ પેટ્રોલિયમ એક્ટ, ૧૯૩૪ માં છે તેવો જ છે, અને તેમાં કુદરતી ગેસ અને રિફાઇનરી ગેસનો સમાવેશ થાય છે."

૬. ધ ઓઇલ ઇન્ડસ્ટ્રી (ડેવલપમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૭૪

૨.(એચ). "ખનિજ તેલ" માં પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય છે."

૨.(એમ). "પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન" એટલે પેટ્રોલિયમ અથવા કુદરતી ગેસમાંથી બનેલી કોઈપણ ચીજવસ્તુ અને તેમાં રિફાઇન્ડ ક્રૂડ ઓઇલ, પ્રોસેસ્ડ ક્રૂડ પેટ્રોલિયમ, ક્રૂડ પેટ્રોલિયમમાંથી

અવશેષ, કેડિંગ સ્ટોક, અનકેક્ડ ફ્યુઅલ ઓઇલ, ફ્યુઅલ ઓઇલ, ટ્રીટેડ ફૂડ ઓઇલ અવશેષ, કેસિંગ હેડ ગેસોલિન, કુદરતી ગેસ, ગેસોલિન, નેફ્થા, ડિસ્ટિલેટ ગેસોલિન, કેરોસીન, બિઝ્યુમેન, ડામર અને ટાર, વેસ્ટ ઓઇલ, બ્લેન્ડેડ ગેસોલિન, લ્યુબ્રિકેટિંગ ઓઇલ, તેલ અથવા ગેસમાંથી મેળવેલા એક અથવા વધુ પ્રવાહી ઉત્પાદનો અથવા પેટા-ઉત્પાદનો સાથેના મિશ્રણ અને તેલ કન્ડેન્સેટ અને ગેસ અથવા પેટ્રોલિયમ હાઇડ્રોકાર્બનમાંથી મેળવેલા બે અથવા વધુ પ્રવાહી ઉત્પાદનો અથવા પેટા-ઉત્પાદનોના મિશ્રણનો સમાવેશ થાય છે જે અહીં અગાઉ ઉલ્લેખિત નથી."

લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ, સંસદને તેલ ક્ષેત્રો, ખનિજ તેલ સંસાધનો; પેટ્રોલિયમ, પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો, અન્ય પ્રવાહી અને સંસદ દ્વારા કાયદા દ્વારા ખતરનાક રીતે જ્વલનશીલ જાહેર કરાયેલા પદાર્થોના નિયમન અને વિકાસ માટે કાયદો બનાવવાની સત્તા છે. તેલના કૂવાઓમાંથી કાઢવામાં આવતું કુદરતી ગેસ ઉત્પાદન મુખ્યત્વે મિથેનનું બનેલું છે. કુદરતી ગેસનું ઉત્પાદન અન્ય પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોના ઉત્પાદનથી સ્વતંત્ર નથી; જોકે કેટલાક કૂવાઓમાંથી માત્ર કુદરતી ગેસ જ નીકળે છે, અન્ય ઉત્પાદનો પૃથ્વીના ભૂગર્ભ ચેમ્બરમાંથી નીકળી શકે છે. પરંતુ તમામ તેલ ક્ષેત્રો તેમના સંભવિત હાઇડ્રોકાર્બન માટે શોધવામાં આવે છે. તેથી, તેલ ક્ષેત્રો અને ખનિજ તેલ સંસાધનોના નિયમનમાં કુદરતી ગેસનું

નિયમન તેમજ વિકાસ આવશ્યકપણે સમાવિષ્ટ છે. દેશભરમાં વેપાર, વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગના મુક્ત અને સરળ પ્રવાહ માટે, કુદરતી ગેસ અને અન્ય પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે.

કાવેરી વોટર ડિસ્પ્યુટ ટ્રિબ્યુનલ, [૧૯૯૩] (સપ.૧) એસસીસી ૯૬, માં નદીઓના વહેતા પાણીના અધિકારને 'પબ્લિકી જ્યુરિસ', એટલે કે લોકોના અધિકાર તરીકે વર્ણવવામાં આવેલ હતો. તેવી જ રીતે સમગ્ર દેશના લોકોને કુદરતી ગેસમાં હિસ્સો છે અને તેનો લાભ સમગ્ર દેશે વહેંચવો પડશે. રાષ્ટ્રીય વિકાસ માટે કુદરતી ગેસનો ન્યાયી અને વાજબી ઉપયોગ થવો જોઈએ. જો માત્ર એક જ રાજ્યને કુદરતી ગેસ કાઢવાની અને વાપરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો અન્ય રાજ્યો તેના સમાન હિસ્સાથી વંચિત રહેશે. આ સ્થિતિ કેન્દ્ર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વલણને મજબૂત બનાવે છે અને એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જશે કે 'કુદરતી ગેસ' નો સમાવેશ લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ માં થાય છે. આમ, વૈધાનિક ઇતિહાસ અને વિવિધ ધારાશાસ્ત્રો અને પુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ 'પેટ્રોલિયમ', 'પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો' અને 'ખનિજ તેલ સંસાધનો' ની વ્યાખ્યા અને રાજ્યો વચ્ચે કુદરતી ગેસના સમાન વિતરણમાં સામેલ રાષ્ટ્રીય હિત – આ તમામ પરિબળો અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે "કુદરતી ગેસ" કાચા અને પ્રવાહી સ્વરૂપમાં પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન અને ખનિજ તેલ સંસાધનનો ભાગ છે, જેને કેન્દ્ર દ્વારા નિયંત્રિત કરવાની જરૂર છે.

કુદરતી ગેસ પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન હોવાથી, અમારું માનવું છે કે લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ હેઠળ, માત્ર કેન્દ્ર સરકારને જ વૈધાનિક સત્તા છે. ગુજરાત ધારાના કલમ ૨(૭) માં આપેલી ગેસની વ્યાખ્યા મુજબ જેમાં "ગેસ" ને "વાયુમય અવસ્થામાં રહેલો પદાર્થ જેમાં મુખ્યત્વે મિથેન હોય" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલ છે, તેમાં ચોક્કસપણે કુદરતી ગેસનો પણ સમાવેશ થશે. અમારું માનવું છે કે સાતમી અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ, રાજ્ય માત્ર ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સના સંદર્ભમાં કાયદો પસાર કરવા માટે સક્ષમ હશે અને 'ગેસ અને ગેસ-વર્ક્સ' શબ્દોની ગોઠવણને ધ્યાનમાં લેતા, આ એન્ટ્રીનો અર્થ ઉત્પાદિત ગેસને લગતું કોઈપણ કાર્ય અથવા ઉદ્યોગ હશે જેનો ઉપયોગ ઘણીવાર ઔદ્યોગિક, તબીબી અથવા અન્ય સમાન હેતુઓ માટે થાય છે. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫, જેમ કે રાજ્યો દ્વારા સૂચવવામાં આવ્યું છે, તેને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવી પડશે. તેમાંની અભિવ્યક્તિઓનું ખંડવાર અર્થઘટન કરી શકાય નહીં. એન્ટ્રીમાંનો 'ગેસ' શબ્દ અન્ય શબ્દો 'ગેસ-વર્ક્સ' પરથી રંગ લેશે. બેલેન્ટાઈન્સ લો ડિક્શનરી, ત્રીજી આવૃત્તિ, ૧૯૬૯ માં 'ગેસ વર્ક્સ' ને "કૃત્રિમ ગેસના ઉત્પાદન માટેનો પ્લાન્ટ" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. તેવી જ રીતે વેબસ્ટરની ન્યૂ ૨૦મી સેન્યુરી ડિક્શનરીમાં, તેને "એક એવું સંકુલ જેમાં ગરમી અને પ્રકાશ માટે ગેસનું ઉત્પાદન થાય છે" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. www.freecdictionary.com માં 'ગેસ વર્ક્સ' ને "ગેસનું ઉત્પાદન કરતું કારખાનું, તમામ મશીનરી અને ઉપકરણો સાથે; એક સ્થળ જ્યાં ગેસ ઉત્પન્ન

થાય છે" તરીકે સમજાવવામાં આવ્યું છે. 'ગેસ વર્ક્સ' શબ્દનો અર્થ તે સ્થળ જ્યાં ગેસનું ઉત્પાદન થાય છે તે અર્થમાં સારી રીતે સમજાય છે. તેથી, એ દરખાસ્ત સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે કે લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ માં 'ગેસ' માં કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થાય છે, જે ગેસ વર્ક્સમાં ઉત્પાદિત ગેસથી મૂળભૂત રીતે અલગ છે. તેથી, લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ માત્ર ઉત્પાદિત ગેસને આવરી શકે છે અને તેના કાર્યક્ષેત્રમાં કુદરતી ગેસનો સમાવેશ થતો નથી. આ રાજ્યોની દલીલને નકારાત્મક ઠેરવશે કે માત્ર તેમની પાસે જ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહી કુદરતી ગેસ સાથે સંબંધિત કાયદા બનાવવાની વિશિષ્ટ સત્તાઓ છે. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ માત્ર ઉત્પાદિત ગેસને આવરી લે છે. આ બંધારણના ઘડવૈયાઓનો સ્પષ્ટ ઇરાદો છે. આ વાંચન તે એન્ટ્રીને 'નકામું લાકડાનું ગજો' બનાવશે નહીં જેનો રાજ્યોને ડર છે, કારણ કે કુદરતી ગેસનો ક્યારેય તે એન્ટ્રી દ્વારા આવરી લેવાનો ઇરાદો નહોતો. રાજ્યોની એ દલીલ પણ સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે કે તમામ 'ગેસ' ને ખતરનાક રીતે જવલનશીલ તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાય છે અને આ રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય છે કે કુદરતી ગેસનો પણ રાજ્ય લિસ્ટમાં સમાવેશ થાય છે કારણ કે આ ભિન્નતા ગેસની લાક્ષણિકતાઓ પર આધારિત નથી, પરંતુ તેના મૂળની રીત પર આધારિત છે. લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી રૂપ ગેસ વર્ક્સમાં ઉત્પાદિત અને વપરાતા ગેસને આવરી લે છે. આ વિશિષ્ટ એન્ટ્રી ૫૩ ને ધ્યાનમાં રાખીને, કોઈપણ પેટ્રોલિયમ અને પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનો માટે, રાજ્ય વિધાનસભા પાસે કુદરતી ગેસના સંદર્ભમાં કોઈપણ કાયદો પસાર કરવાની

વૈધાનિક સત્તા નથી. તે હદ સુધી, ગુજરાત ધારામાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓમાં વૈધાનિક સત્તાનો અભાવ છે.

પરિણામ સ્વરૂપ, રેફરન્સનો જવાબ નીચે મુજબ આપવામાં આવે છે:

સવાલ ૧. શું કુદરતી ગેસ કોઈપણ ભૌતિક સ્વરૂપમાં પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG) સહિત લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ દ્વારા આવરી લેવાયેલો કેન્દ્રનો વિષય છે અને કેન્દ્ર પાસે કાયદો ઘડવાની વિશિષ્ટ વૈધાનિક સત્તા છે?

જવાબ ૧. પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG) સહિત કુદરતી ગેસ લિસ્ટ I ની એન્ટ્રી ૫૩ દ્વારા આવરી લેવાયેલો કેન્દ્રનો વિષય છે અને કુદરતી ગેસ પર કાયદા ઘડવાની વિશિષ્ટ વૈધાનિક સત્તા કેન્દ્ર પાસે છે.

સવાલ ૨. શું રાજ્યો પાસે બંધારણની સાતમી અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહી કુદરતી ગેસના વિષય પર કાયદા બનાવવાની વૈધાનિક સત્તા છે?

જવાબ ૨. બંધારણની સાતમી અનુસૂચિના લિસ્ટ II ની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ કુદરતી ગેસ અને પ્રવાહી કુદરતી ગેસના વિષય પર કાયદા બનાવવાની કોઈ વૈધાનિક સત્તા રાજ્યો પાસે નથી.

સવાલ ૩. શું ગુજરાત રાજ્ય પાસે ધ ગુજરાત ગેસ (રેગ્યુલેશન ઓફ ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન) એક્ટ, ૨૦૦૧ ઘડવાની વૈધાનિક સત્તા હતી?

જવાબ ૩. ધ ગુજરાત ગેસ (રેગ્યુલેશન ઓફ ટ્રાન્સમિશન, સપ્લાય એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન) એક્ટ, ૨૦૦૧, તેમાં સમાવિષ્ટ કુદરતી ગેસ અથવા પ્રવાહી કુદરતી ગેસ (LNG)ને લગતી જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં, કોઈપણ વૈધાનિક સત્તા વિનાનો છે અને તે હદ સુધી સદર એક્ટ બંધારણથી અલ્ટ્રા વાયર્સ છે.

હુકમ

ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૩(૧) હેઠળ સ્પેશિયલ રેફરન્સ નંબર ૧/૨૦૦૧ માં આપવામાં આવેલા અભિપ્રાયના પ્રકાશમાં, આ રીટ પિટિશન અને સિવિલ અપીલ્સ ને રદ કરવામાં આવે છે.

સવાલ/પિટિશનનો ઉત્તર આપવામાં અવ્યો

અને અપીલ રદ કરવામાં આવી.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.